

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2010

Jana Slavětinská

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Obavy z ekonomické krize a realita ekonomické krize

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. et Mgr. Antonín Dolák, PhD.

Vypracovala:
Jana Slavětinská

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Obavy z ekonomické krize a realita ekonomické krize zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použité literatury a v seznamu použitých internetových zdrojů, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno, 13. 4. 2010

.....
Jana Slavětinská

Poděkování

Děkuji panu PhDr. et Mgr. Antonínu Dolákovi, PhD. za odborné vedení a metodickou pomoc, kterou mi poskytoval v průběhu zpracování mé bakalářské práce.

Také bych ráda chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Jana Slavětinská

Obsah

Úvod	2
1. Ekonomické koncepce	4
1.1 Interpretace pojmu ekonomie.....	4
1.2 Koncepce stěžejních ekonomických teorií.....	8
1.3 Významní ekonomové historie.....	12
1.4 Dílčí závěr	19
2. Ekonomická krize	20
2.1 Ekonomická krize v minulosti jako součást historie.....	20
2.2 Hlavní příčiny vzniku ekonomických krizí v minulosti	23
2.3 Současná podoba ekonomické krize a její dopady.....	30
2.4 Dílčí závěr	33
3. Sociální aspekty ekonomické krize	34
3.1 Kooperace zemí Evropské Unie při boji s krizí.....	35
3.2 Řešení krize z pohledu politické pravice a levice.....	37
3.2.1 Pohled levice - ČSSD	38
3.2.2 Pohled pravice - ODS.....	41
3.3 Přehled ekonomických a sociálních dopadů finanční krize.....	44
Závěr	51
Resumé	54
Anotace	55
Seznam použité literatury	56
Seznam použitých internetových zdrojů	58

Úvod

V současné době je ekonomická krize velmi aktuální a často skloňované téma, a to nejen v médiích, ale i v hovorech obyčejných lidí. Realita je taková, že současná ekonomická krize se dotkla každého z nás. Ekonomická krize je závažný problém, který vyžaduje rychlou reakci společnosti. V takovéto situaci je velmi důležitá komunikace a spolupráce, mobilita a rychlá rozhodnutí v přijímání potřebných opatření. Všechny tyto úkoly se týkají zejména politiků, ekonomů, ředitelů a manažerů velkých národních společností.

Ve své bakalářské práci se budu věnovat otázce současné ekonomické krize v naší společnosti. Již v minulosti můžeme najít ekonomické krize, které otřásly světovým hospodářstvím. O jejich příčinách bylo napsáno mnoho publikací či odborných článků. Ekonomové vždy přišli s jasným odůvodněním vzniku krize, a také možnostmi něčemu podobnému v budoucnosti předejít. Ale dle mého názoru jsme mi lidé nepoučitelní. Vždy se necháme ukolébat momentální uspokojivou situací a opět sklouzneme k chybným rozhodnutím, které se nám dříve či později vymstí a vrátí se jako bumerang. Zvláště v ekonomice tyto chyby vždy časem vyplavou na povrch a následky nejsou nikdy příznivé. Vzhledem k současné provázanosti ekonomik většiny evropských i světových států je pochopitelné, že se krize postupně dotkne všech těchto států.

Tato bakalářská práce se zabývá nejen dopadem ekonomické krize na jednotlivce, ale i na vybrané ekonomiky jednotlivých zemí. Dle mého názoru je velmi důležité jaká opatření zajistí stát. Tyto opatření se liší podle toho, která z politických stran je právě u moci. Každá z těchto politických stran má jiný pohled na krizi a její příčiny, i proto přichází s odlišnými způsoby, jak její dopady zmírnit. Tato rozhodnutí ovšem mají v průběhu krize vliv na každého z nás.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, do jaké míry zasáhla současná ekonomická krize nejen naši společnost, ale i ostatní členské státy Evropské unie. Jaký lidé volí přístup k ekonomické krizi? Více šetří nebo si říkají, že se jich tato situace příliš netýká? Důležitý je postoj jednotlivých členů společnosti ke krizi. Nejen stát musí přijmout potřebná opatření, ale každý z nás by se měl odpovědně podílet na zlepšení současné situace.

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila na tři kapitoly, první dvě kapitoly jsou zaměřeny teoreticky, třetí kapitola sumarizuje teoretické ekonomické poznatky. První kapitola nazvaná *Ekonomické myšlenky* je zaměřena na seznámení s ekonomickými pojmy, nejvýznamnějšími ekonomickými teoriemi a poskytuje historický přehled nejvýznamnějších ekonomů světa. Druhá kapitola nazvaná *Ekonomická krize* je věnována pojmu krize v historii, zaměřuje se na příčiny ekonomické krize a její dopady jak na jednotlivce, tak i na celou společnost. Třetí kapitola pod názvem *Sociální aspekty ekonomické krize* se zabývá spoluprací všech členů Evropské unie v jejich boji se současnou globální krizí. Podrobně je zde uveden i dopad současné ekonomické krize na české hospodářství a českou rodinu. V závěru této kapitoly jsem nastínila propojenost ekonomické problematiky se sociální pedagogikou.

1. Ekonomické koncepce

Ve srovnání s jinými společenskými vědami (zejména filozofií a historií), ale i přírodními vědami (matematikou, fyzikou, lékařstvím aj.) je ekonomie relativně mladou vědou. Jako samostatná věda vzniká ekonomie souběžně s nastupujícím a rychle se rozvíjejícím kapitalismem v průběhu 16. - 18. století. Ekonomické myšlení má však prokazatelně více než dvoutisíciletou tradici. Teoretici zabývající se dějinami ekonomického učení oceňují zejména myšlenkový přínos řeckých antických filozofů, jejichž ekonomické názory považují za významná teoretická východiska celé novodobé ekonomie. Jedná se totiž o historicky první a zdařilé pokusy vědecky analyzovat zbožní výrobu, obchod (směnu), peníze, úrok a jiné.

Mezi zakladatele ekonomie jako vědy však patří až William Petty, Adam Smith a David Ricardo, tvůrci anglické klasické školy ekonomie. Pochopili význam práce pro tvorbu společenského bohatství. Byli přesvědčenými stoupenci kapitalismu, který považovali za řád přirozený a věčný a vytvořili teorii poměrných cen zboží (tj. teorii hodnoty). Politickou ekonomii tedy můžeme charakterizovat historicky jako vědu zabývající se zkoumáním hlavních stránek a zákonitostí společenské výroby.

1.1 Interpretace pojmu ekonomie

Ekonomie je interdisciplinární věda používající metod a výsledků filozofie, psychologie, sociologie, politologie, historie, statistiky, matematiky a dalších vědních disciplín. Ekonomie je abstraktní věda, jejímž cílem je objasnit část našeho světa, podle ekonomů tu nejdůležitější část.¹ Jinak tomu být ani nemůže, neboť ekonomie se zabývá otázkami dotýkajícími se každodenní aktivity člověka, který chce-li žít, musí uspokojovat potřeby a k tomu získat vhodné statky.²

---

¹ www.libri.cz/data/pdf/65.pdf

² FUCHS, Kamil. *Ekonomie I*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993, ISBN 80-210-0724-9, s. 4

„Ekonomie je věda o možnostech vytváření bohatství, tj. jak nejlépe využívat omezené zdroje, o způsobech rozdělování, zachování a užití bohatství.“³

Ekonomie není jen jedna, má mnoho podob a řadu disciplín. Každá ekonomická disciplína má vymezený předmět svého zkoumání, a tím i svůj obsah. Například obecná ekonomická teorie se zabývá nejobecnějšími zákonitostmi ekonomického života společnosti, popisuje abstraktní mechanismy jejich fungování, které nám pomáhají pochopit logiku reálných ekonomických procesů.

Vymezení obsahu pojmu *obecná ekonomická teorie* není jednoznačný. Obsahuje v sobě řadu ekonomických škol a směrů, které jsou ve svých východiscích, a tedy i ve vymezení předmětu zkoumání, často protichůdné. Někteří ekonomové tvrdí, že obecná ekonomická teorie je vědou společenskou, že její zkoumání musí vycházet z reality ekonomického života společnosti a její závěry musí být pro společnost prakticky využitelné. Jiní naopak prosazují chápání ekonomické teorie více jako formálně abstraktní vědní disciplíny, u které soulad s realitou není podmínkou správnosti a vědeckosti.

V ekonomickém myšlení můžeme rozlišit dva základní přístupy:

- pozitivní
- normativní

Pozitivní ekonomie je směr ekonomické teorie. Jejím cílem je realitu popisovat a hledat v ní zákonitosti fungování. Popisuje fakta a ekonomické vztahy mezi subjekty. Hledá odpověď na otázky, jaký ekonomický život je, ne jaký by měl být. *„Vychází z názoru, že prostý člověk – podnikatel, dělník, sedlák – který žije v tržních podmínkách, je moudřejší než parlament neb vládní úředník, který by se snažil prostřednictvím své pravomoci prosazovat představy univerzitních ekonomů.“⁴* Snaží se analyzovat co nejvěrněji fakta ekonomického života.

---

³ KRAFT, Jiří; BEDNÁŘOVÁ, Pavla. *Ekonomická teorie a její odraz v české ekonomice 90. let*. 2. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1998, ISBN 80-7083-284-3, s. 7

⁴ MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie*. 10. vydání. Slaný: Melandrium, 2007, ISBN 978-80-86175-56-0, s. 14

Zabývá se takovými jevy, které jsou vědeckými metodami zjistitelné a dokazatelné. Posuzuje individuální i skupinovou racionalitu chování, tj. nejefektivnější způsob, vedoucí k dosažení ekonomických cílů.⁵

Zatímco pozitivní ekonomie odpovídá na otázku: „*Jaký je ekonomický život?*“, snaží se normativní ekonomie odpovídat na otázku: „*Jaký by měl být?*“. Normativní ekonomie vychází z hodnotových soudů a zajímá ji kromě problému efektivního fungování ekonomiky také otázky sociální, etické a všeobecně lidské. Vychází z toho, že ekonomická činnost musí být založena na uskutečňování vyšších humanistických principů svobody a rovnosti člověka, která by mu umožnila seberealizaci. Zastánci pozitivního směru ekonomického myšlení považují takový přístup za nevědecký.

I když to neplatí v plném rozsahu, lze říci, že pozitivní ekonomie je spíše formálně logická, zatímco normativní spíše společenská.⁶

I přes rozdílnost jednotlivých ekonomických směrů se ekonomové shodují na třech základních otázkách, na které hledá ekonomická věda odpověď.

- 1) **Co vyrábět**, aby vzniklo bohatství a výroba byla efektivní?
- 2) **Jak vyrábět**, aby vyrobeného bohatství bylo co nejvíce?
- 3) **Pro koho vyrábět**, aby mělo bohatství svůj odbyt a bylo užitečné?⁷

Ekonomická teorie se dělí na dvě části, které nelze od sebe oddělit a nelze tedy pochopit jednu bez druhé.

Mikroekonomie je věda, jejímž předmětem je zkoumání chování dílčích ekonomických subjektů. Rozlišuje tři klíčové subjekty *jednotlivci*, *domácnosti* a *firmy*, doplněné na makroúrovni státem. Mikroekonomie vlastně odpovídá na otázky, na které si musí odpovědět ekonomický subjekt, aby se mohl rozhodnout, jak se bude v ekonomickém systému chovat, aby to pro něj bylo výhodné.⁸

---

⁵ www.libri.cz/data/pdf/65.pdf

⁶ Tamtéž

⁷ KRAFT, Jiří; BEDNÁŘOVÁ, Pavla. *Ekonomická teorie a její odraz v české ekonomice 90. let*. 2. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1998, ISBN 80-7083-284-3, s. 6

⁸ MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie*. 10. vydání. Slaný: Melandrium, 2007, ISBN 978-80-86175-56-0, s. 14

Zabývá se rovněž vytvářením cen jednotlivých druhů zboží, fungováním trhu v podmínkách dokonalé a nedokonalé konkurence. Analyzuje celou řadu dalších otázek, z nichž nejdůležitější problém je efektivnosti za podmínky dokonale fungujícího trhu. Bez pochopení mikroekonomických základů, je téměř nemožné pochopit některé složitější makroekonomické kategorie.

Makroekonomie se zabývá národním hospodářstvím jako celkem a zkoumá jeho problémy, jako jsou hrubý domácí produkt, zaměstnanost, inflace, měnové systémy, celková rovnováha v ekonomice a další. „*Makroekonomie hledá odpovědi na otázky: Jak změřit produkt, který společnost vyrobí za rok? Co způsobí v ekonomice růst inflace? Jaký vliv bude mít vyšší daň ze zisku na míru nezaměstnanosti? apod.*“⁹ Předmětem jejího zájmu jsou souhrnné ukazatele, údaje a procesy, které vytváří základ hospodářské politiky, a to jak fiskální, tak monetární. Jaký je mezi těmito dvěma politikami základní rozdíl? Fiskální politika je založena na státních zásadách do fungování národního hospodářství. Naopak monetární politiku má ve svých rukou centrální banka daného státu. Mezi základní úkoly centrální banky patří stabilita měny, regulace množství peněz v oběhu a kontroluje míru inflace, tedy znehodnocování měny.¹⁰

V ekonomické teorii se pracuje s pojmem **ekonomická vzácnost**. Ekonomické statky, jejichž prostřednictvím uspokojujeme svoje potřeby a touhy, jsou charakteristické svojí vzácností. Tato ekonomická vzácnost obsahuje 2 aspekty. Prvním aspektem je *omezenost zdrojů*, druhým je jejich *užitečnost*. „*Aby byl člověk ochoten vynaložit energii na získání nějakého předmětu, nesmí být pro něj tento předmět volně dostupný.*“ Tuto charakteristiku si lze představit na následujících příkladech. Člověk, který žije u pramene s pitnou vodou, nebude kupovat pitnou vodu v láhvích (omezenost zdrojů) nebo člověk, který bydlí na úrovni rovníku, nebude nucen poptávat a kupovat kamna (užitečnost zdrojů).¹¹

---

⁹ MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie*. 10. vydání. Slaný: Melandrium, 2007, ISBN 978-80-86175-56-0, s. 15

¹⁰ www.eamos.cz/amos/kat_spo/externi/kat_spo_2966/3/kap31.html

¹¹ MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie*. 10. vydání. Slaný: Melandrium, 2007, ISBN 978-80-86175-56-0, s. 16

Tato ekonomicko – teoretická část mojí práce by měla sloužit jako jisté minimum základních ekonomických pojmů a souvislostí. Vzhledem k tématu i samotnému obsahu práce, je dle mého názoru nutné, aby byl čtenář s těmito základními pojmy seznámen již na samotném začátku mé práce. Domnívám se, že pochopení základních rozdílů mezi makroekonomií a mikroekonomií je naprosto nezbytné, neboť na tyto čistě teoretické vědy mnoho současných ekonomů odkazuje a pomocí nich i vysvětluje soudobé problémy.

Snažila jsem se přehledně a čtivě v této podkapitole představit některé ekonomické vztahy, jejich vývoj i poznatky, které do reálné ekonomie přináší. I když mnozí z nás mohou ekonomii považovat za vědu ryze teoretickou, domnívám se, že tomu tak není. Pro fungování reálné ekonomiky, tržního hospodářství či dokonce celého státu je velmi důležitá možnost opřít se, ve svých rozhodnutích, o teoretické znalosti.

1.2 Koncepce stěžejních ekonomických teorií

V ekonomii nejsou jednou provždy platné teorie. Nová doba přináší nové problémy, které není možno řešit na základě starých teorií. Přichází potřeba změnit stará paradigmatata a na jejich základě vytvářet nové teorie, které by lépe odpovídaly potřebám moderní doby. Ekonomická teorie se dělí na jednotlivé směry a školy, které se opírají o jednotlivá vědecká paradigmatata, pojmy, kategorie a teorie.

Každý ekonomický směr vychází z jisté filozofie – staví se na určitých základních východiscích (axiomech), které se nedokazují, ekonomové jim prostě věří (například neviditelná ruka trhu). Na základě daných předpokladů, pak jednotlivé školy definují soustavu teorií, pomocí nichž se snaží formulovat doporučení pro hospodářskou politiku státu. Nelze tedy rozhodnout o tom, který směr je „správnější“. Nové problémy vyžadují nová východiska.¹²

---

¹² ŠKAPA, Stanislav; HOLOUBEK, Martin. *Mikroekonomie: sbírka příkladů*. 1. vydání. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006, ISBN 80-214-3135-0, s. 7

Pluralita ekonomických teorií je faktem, který ukazuje na to, že společnost a ekonomický systém je velmi složitý. Pluralita neboli četnost, se prohloubila v 70. letech, protože se stagnací výroby se zvýšila inflace, objevily se další teoretické směry.

Důležitým historickým milníkem je období 17. a 18. století, kdy se moderní ekonomické teorie začaly postupně vydělovat ze spárů filozofie a církevního učení.¹³ V této podkapitole si jednotlivé školy hierarchicky uspořádáme a představíme si jejich základní myšlenky.

❖ *Merkantilismus*

Merkantilismus představoval základní obrat ve vývoji ekonomického myšlení. Časově se nacházíme v 17. a 18. století. V této podobě ještě nelze mluvit o ekonomii jako vědě, ale šlo spíše o proud ekonomického myšlení.

I přesto merkantilismus ovlivnil celý budoucí vývoj teorií, zejména v oblasti mezinárodního obchodu. Tato teorie přetrvávala od počátků kapitalismu až do průmyslové revoluce na konci 18. století.¹⁴

❖ *Klasická politická ekonomie*

Jako samostatná vědní disciplína se vydělila politická ekonomie před necelými čtyřmi stoletími.¹⁵ Se vznikem této teorie spojujeme jméno velmi významného ekonoma, Adama Smithe. Právě on je považován za zakladatele ekonomie jako vědy, tak jak ji známe dnes. Nástup klasické politické ekonomie je úzce spojen s krizí merkantilismu.

Ovšem s rychle se rozvíjícím obchodem přestala být tato teorie dostačující. Ekonomové se začali zabývat tržním hospodářstvím a jeho fungováním v praxi.

---

¹³ www.ceed.cz/ekonomie/vyvoj10.htm

¹⁴ www.is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch03.html#d0e605

¹⁵ PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1988, č. publikace 05-019-88, s. 14

Hlavní myšlenkou bylo eliminovat zásahy státu do fungování tržního hospodářství. Byli přesvědčeni, že trh si poradí sám a tím dosáhne stability.

S tímto předpokladem je spojen názor ekonomů Smithe o „neviditelné ruce trhu“. Argumenty byly velmi prosté. Pokud jedinec bude maximalizovat svoje výnosy, současně maximalizuje i výnosy celé společnosti.¹⁶

❖ *Utopický socialismus a marxismus*

Vznik směru datujeme do 19. století. Tento přístup zdůrazňuje negativní stránky fungování tržního mechanismu a zejména vykořisťování dělnické třídy vykořisťovateli, tedy vlastníky kapitálu.¹⁷ Vlivem času dospěli ekonomové k názoru, že systém centrálního plánování a řízení ekonomiky není adekvátní náhradou tržního mechanismu a není schopen zajistit efektivní fungování moderní ekonomiky.

Vliv marxismu rostl a na konci 70. let byly již skoro ve všech zemích Evropy založeny komunistické strany, stojící na myšlenkách marxismu. V 80. letech propukla otevřená krize „reálného socialismu“, která nejprve vedla k intenzivnímu hledání cest, jak socialistický systém reformovat, a v samém závěru 80. let k pádu vlád komunistických stran v mnoha zemích střední a východní Evropy.¹⁸

❖ *Rakouská škola*

I v případě tohoto ekonomického proudu se nacházíme stále v 19. století. Myšlenky rakouské školy vycházejí z jednání jednotlivců. Ekonomové rakouské školy říkají, že pouze jednání jednotlivců je rozumové a vychází z vlastního cíle. Z toho vyplývá, že základním posláním ekonomie by mělo být analyzování chování jednotlivců. Ale z jakého pohledu jednotlivce analyzovat? I na toto přinesla rakouská škola odpověď. Klíčovou je subjektivní hodnota statku vnímaná jednotlivcem, tak aby mu přinášela užitek. To je totiž ten hlavní cíl, kvůli kterému všichni jednáme.¹⁹

¹⁶ www.is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch05.html

¹⁷ www.ceed.cz/ekonomie/utopicky12.htm

¹⁸ MEŠČERJAKOV, N. L. *Karel Marx - život a jeho dílo*. Praha: Karel Borecký, 1933, s. 59

¹⁹ www.is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch12.html

❖ *Neoklasická škola*

Tato ekonomie navazuje na liberální ekonomii 19. století a klasickou ekonomii 20. století. Neoklasická ekonomie vychází z představy, že trhy disponují dostatečnými samoregulačními silami, aby na nich vznikala rovnováha. Takovýto tržní vývoj je považován za optimální. Jedná se o návrat k teorii A. Smithe o neviditelné ruce trhu. Protože se mnozí představitelé tohoto směru vracejí k tradičním názorům, které převažovaly ve 30. letech a zdůrazňují význam tradičních hodnot kapitalismu, mluví se v současnosti jako o určité složce neoklasicismu, neokonzervativní ekonomii.

Pro tento model je charakteristické zaměření na boj s inflací, důraz na samoregulační tržní síly, postupné odstraňování některých nástrojů přímého zasahování státu do ekonomiky (deregulace) a privatizace. Důraz je zde kladen na stimulaci nabídky spojenou s posilováním soukromé iniciativy a soukromé investiční aktivity.²⁰

❖ *Keynesiánství*

Tento teoretický směr vznikl ve 20. století a navazuje na dílo anglického ekonomu J. M. Keynese, podle kterého je označován jako keynesiánství. I tito ekonomové uznávají trh a tržní mechanismus jako nejlepší řešení. Zároveň však upozorňují na to, že tržní mechanismus v současné podobě není schopen zajistit plné využívání disponibilních zdrojů, zejména plnou zaměstnanost aktivního obyvatelstva. Pokud by trh inklinoval k nestabilitě, pak keynesiánství doporučuje státní zásahy do tržní ekonomiky formou státního rozpočtu - připouští deficitní financování a účelem stimulace poptávky, a dále státní zásahy formou peněžní a úvěrové politiky.

Keynesovství se po druhé světové válce postupně rozdělilo na dva směry *neokeynesiánství* a *postkeynesiánství*. Neokeynesiánství se stalo po druhé světové válce rozhodujícím směrem ve vývoji makroekonomie. Většina vyspělých zemí v ekonomikách užívala tuto teorii.

---

²⁰ PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických učení*. 1. vydání. Praha : SPN, 1977, č. publikace: 1315-4958, s. 235

Hlavními představiteli tohoto směru byly P. A. Samuelson, A. Hansen, L. R. Klein, R. F. Harrod a další. Průvodním jevem uplatňování tradičních neokeynesovských forem hospodářské politiky se stal nárůst úlohy státu v tržní ekonomii spojený s byrokratizací.²¹ Důsledkem tohoto vývoje byl vznik krize neokeynesovské ekonomie v 70. letech a nahrazení jejího vlivu na formování hospodářské politiky neokonzervativní ekonomikami.

Žádnou z výše uvedených teorií nelze považovat za nesprávnou. Na předchozím přehledu je vidět, jak postupoval historický vývoj ekonomického myšlení ruku v ruce s rozvojem trhu, techniky, obchodu a modernizací již známých postupů. Všechny tyto modely ve své době reagovaly na aktuální politickou, ekonomickou a sociální situaci ve světě.

Na předchozích stránkách formuluji stěžejní ekonomické směry, o které se současná ekonomie opírá. Prvních ekonomické myšlenky vznikají spolu s rozvojem obchodu a směny. Již antický Aristoteles se zabýval funkcí peněz. Na jeho myšlenky navazovali i tvůrci klasické ekonomické teorie v 17. a 18. století a mnozí další. Je logické, že s rozvojem obchodu, expanzí na zahraniční trhy a vývojem tržního hospodářství bylo nutné stávající teorie a názory upravovat daným změnám. I z tohoto důvodu nelze preferovat pouze jeden směr a ten považovat za správný. Všechny koncepce byly ve své době „hodnotné“ a vývoj dalších let je jen upravil dle tehdejších norem ekonomie.

1.3 Významní ekonomové historie

Ekonomické myšlení se po dlouhá století rodilo, formovalo a rozvíjelo v rámci širšího ekonomického proudu myšlení. Vznik pojmu ekonomie se váže již k antickému Řecku. Většina pozoruhodných poznatků starověkého ekonomického myšlení je zvláště přesně formulována a systematicky vyložena v díle starořeckého filozofa Aristotela.²²

---

²¹www.is.muni.cz/el/1456/podzim2006/CN_KEEKTE/Pruvodce_ET_6.pdf?fakulta=1456;obdobi=3364;kod=CN_KEEKTE

²² FUCHS, Kamil. *Hlavní směry ekonomického myšlení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2000, ISBN 80-210-2504-2, s. 5

Aristoteles ze Stageiry (384 - 322 př. n. l.)

Aristoteles je jediným antickým filozofem, jehož ekonomické myšlenky a názory tvoří určitou ucelenou soustavu. Své ekonomické učení obracel k pojmům ekonomika a chrematistika. *Ekonomika* znamená pro Aristotela naturální způsob hospodaření, naopak *chrematistika* představuje hospodaření sloužící pouze k dosažení zisku.²³

Aristoteles při svých ekonomických úvahách zdůrazňoval význam soukromého vlastnictví. Z tohoto pohledu ovšem rozlišoval – přirozené a nepřirozené vlastnictví. Přirozené vlastnictví viděl zejména v zemědělství, které vede k výrobě statků a motivuje člověka k dobrému hospodaření. Naopak nepřirozené vlastnictví se dle Aristotela projevuje hromaděním peněžních prostředků, tato forma se nejčastěji vyskytovala u obchodníků.²⁴

Značnou pozornost věnuje Aristoteles také směnnému hospodářství. Počátkem podle něho byl směnný obchod, tj. bezprostřední výměna výrobku za výrobek. Se vznikem peněz se mění směnný obchod ve zbožní obchod, tj. směnu zprostředkovanou penězi. S akumulací peněz se objevuje velkoobchod. Aristoteles chápe peníze pouze jako oběživo a míru hodnoty. Lichváři a kupci používají peněz nepřirozeně, protože je používají k tomu, k čemu nebyly vynalezeny. Úrok jsou peníze z peněz. Odsuzuje velký obchod a lichvu, protože zde peníze plodí více peněz a jsou zdrojem sebeobohacování.²⁵

Pokud půjdeme dál v historii, posuneme se do období feudalismu, tedy do 10. – 16. století. V tomto období působil další významný italský ekonomický myslitel **Tomáš Akvinský**. Jeho názory jsou z velké míry ovlivněny dobou, ve které žil. Ekonomické názory z této doby jsou většinou součástí církevního učení.

Tomáš Akvinský patřil mezi kanonisty. Tento směr v některých myšlenkách navazoval na Aristotela, naopak v některých se od něj odkláněl. Například obchod chápali kanonisté jako nezbytný článek společenského života.

---

²³ ŠMEJKAL, Miroslav; PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických učení*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, č. publikace: 1301-5104, s. 11

²⁴ KUBA, Zdeněk. *Dějiny ekonomického myšlení a podnikání*. 1. vydání. Ostrava: Vysoká škola podnikání, 2005, ISBN 80-86764-21-4, str. 5

²⁵ www.userweb.pedf.cuni.cz/kov/download/uvod_do_ekonomie.pdf

Směnu považují výlučně jako směnu zboží za peníze. Obchodní zisk z těchto transakcí v zásadě pokládají za spravedlivou mzdu obchodníka, která zabezpečí jemu a jeho rodině přiměřené živobytí. V tomto směru se kanonisté od Aristotela odvracejí.²⁶

Starověké a středověké ekonomické myšlení přesto přineslo ekonomické teorii cenné poznatky, které byly významné pro vznik ucelené vědecké teorie klasické anglické ekonomie.

Věcné podmínky pro druhou etapu vývoje novodobého ekonomického myšlení, tj. pro vznik *klasické ekonomie*, vytvořil rozvoj kapitalistické výroby zboží a postupné pronikání kapitalismu do zemědělství, zejména v Anglii. Obrovský příliv drahých kovů z Ameriky a Indie do Evropy v 16. a 17. století neměl navíc, jak tomu podle merkantilistických představ mělo být, za následek růst bohatství, ale právě naopak všeobecný růst cen.

Postupem času přestává být středem pozornosti ekonomů zkoumání tzv. zdrojů bohatství společnosti jako celku, ale stává se jím rozbor zboží, zejména určování podstaty hodnoty a ceny zboží. Nejznámějšími představiteli této klasické ekonomie jsou Adam Smith a David Ricardo.

Adam Smith (1723 – 1790)

Adam Smith zaujal ve vývoji ekonomického myšlení místo, pro které je všeobecně považován za zakladatele ekonomie jako vědy. Neobyčejně nadaný a všestranně vzdělaný ekonom se začal o ekonomii zajímat až ve zralém věku. Po studii matematiky a přírodní filozofie se stal profesorem logiky a morální filozofie, která mimo jiné zahrnovala i národohospodářskou problematiku, na univerzitě v Glasgowě. Východiskem všech Smithových ekonomických názorů je hospodářský liberalismus.²⁷

---

²⁶ ŠMEJKAL, Miroslav; PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických učení*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, č. publikace: 1301-5104, s. 22

²⁷ FUCHS, Kamil. *Hlavní směry ekonomického myšlení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2000, ISBN 80-210-2504-2, s. 45

Byl přesvědčen, že stupeň bohatství společnosti závisí především na míře hospodářské svobody, která odpovídá přirozenému řádu a vrozené podstatě člověka, a proto zaručuje uspokojování jak osobních, tak společenských zájmů. Zásahy státu do hospodářství, zejména omezování či regulování obchodu, považuje za škodlivé.²⁸

Smith šel ve svých myšlenkách až tak daleko, že definovat práci, jako základní zdroj bohatství. Práce zejména ve sféře materiální výroby neboli práce vytvářející zisk. Produktivita práce je rozhodujícím faktorem růstu bohatství a závisí na společenské dělbě práce. Ta je ovšem omezena velikostí trhu. „*Čím menší je trh, tím menší je možnost dělby práce.*“ Z těchto jeho názorů vyplynul požadavek na svobodu obchodu v mezinárodním měřítku. Po jejím nastolení bychom mohli mluvit o mezinárodní dělbě práce.²⁹

Nejvýznamnějšími díly tohoto autora je *Bohatství národů* a *Mravní cítění*. Vůdčí myšlenkou tohoto díla *Bohatství národů* je představa o kapitalismu jako přirozeném řádu. Je to takový řád, který umožňuje každému jednotlivci svobodně sledovat své zájmy. Tato získaná svoboda jednotlivců vede k jejich egoismu a ten k hospodářskému růstu.³⁰

Anglický ekonom **David Ricardo** (1772-1823) byl přímým pokračovatelem Smithova učení o zákonitostech kapitalistické ekonomiky. Proslul zejména svojí teorií hodnoty, teorie mzdy a teorie zisku. Ricardo patří k nejvýznamnějším osobnostem ekonomického myšlení 19. století.³¹ Je posledním představitelem anglické klasické ekonomie. Tento ekonom patří ke stoupencům hospodářského liberalismu. Celé jeho ekonomické učení, lze chápat jako zdůvodnění blahodárnosti svobodného podnikání, obchodu a volné konkurence.

---

²⁸ FUCHS, Kamil. *Hlavní směry ekonomického myšlení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2000, ISBN 80-210-2504-2, s. 45

²⁹ ŠMEJKAL, Miroslav; PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických učení*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, č. publikace: 1301-5104, s. 61 - 62

³⁰ Tamtéž, s. 60

³¹ FUCHS, Kamil. *Hlavní směry ekonomického myšlení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2000, ISBN 80-210-2504-2, s. 57

Ricardo ve své teorii hodnoty tvrdí, že hodnotu zboží lze odvodit od množství práce, nutné k jeho vyrobení. Na to lze navázat s teorií mzdy, kterou považuje za cenu práce, jejíž výše je určena hodnotou existenčního minima dělníků. Poslední je teorie zisku, která plynule navazuje na předchozí dvě teorie. „Zisk tvoří podle jeho názoru zbytek hodnoty výrobku po odečtení mzdy dělníků, kteří výrobek vytvořili.“³²

Hlavní Ricardův ekonomický spis se jmenuje *Zásady politické ekonomie a zdanění* z roku 1817 a patří k teoreticky nejcennějším dílům klasické školy ekonomie i celé ekonomické vědy. Předmětem Ricardových „zásad“ je zkoumání zákonitostí, jimiž se řídí rozdělování produktu na rentu, zisk a mzdu, tedy mezi pozemkový majetek, kapitál a práci. Ricardovo dílo je bezesporu vrcholem a nejcennějším teoretickým přínosem anglické klasické ekonomie k vývoji vědeckého ekonomického myšlení.³³

V české ekonomii existuje také několik významných ekonomů, kteří svým dílem přispěli k rozmachu ekonomických teorií. České teorie vycházely ze světových ekonomických proudů. I když jsme nebyly samotnými tvůrci nových směrů, jejich přebírání českými ekonomy bylo rychlé a kvalifikované.

V meziválečném období po vzniku samostatné ČSR došlo i k urychlení rozvoje společenských věd. Byla to nejen filozofie a sociologie, ale také ekonomie se dostává do popředí pozornosti zejména v souvislosti se vzestupem hospodářského rozvoje. Avšak nejen prosperita první republiky, ale i s její demokracií související svoboda ekonomického bádání přispěla k rozvoji ekonomické vědy v ČSR v mnoha směrech. Toto slibné období ovšem skončilo nástupem A. Hitlera a vypuknutím druhé světové války.³⁴

---

³² ŠMEJKAL, Miroslav; PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických učení*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, č. publikace: 1301-5104, s. 77 - 79

³³ www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-ricardo

³⁴ HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-380-9, s. 497

Karel Engliš (1880 - 1961)

Karel Engliš byl hlavním představitelem české politické ekonomie. Byl guvernérem Národní banky československé a profesorem národního hospodářství na české technice v Brně a na Univerzitě Karlově. Ve svém učení vycházel především z rakouské subjektivně psychologické školy a učení některých dalších ekonomů, hlavně A. Marshalla.³⁵

Je považován za autora takzvané *teleologické teorie*, která se stala novým názorovým směrem v ekonomických vědách. Je postavena na myšlence, že poznání a chápání všech ekonomických procesů je vědecky uspokojivé jen tehdy, sledujeme-li v chování všech subjektů (domácností, podniků, bank, státu) účelnost (cíl) a racionálnost v rozhodování těchto subjektů. Proto zdůrazňoval, že národní hospodářství je vědou o pořádku, který umožňuje uspokojování služeb.³⁶ Stal se nejvýznamnějším hospodářským teoretikem meziválečného období.

Za dva základní směry pokládá individualismus a solidarismus. „*Individualismus je ekonomicky výkonnější, než je solidarismus, protože je svou podstatou soutěživý. Protože lidé nejsou povahově převážně solidaristy, musela by solidaristická soustava vzniknout pouze z donucení. Touha po svobodě je proto největším odpůrcem komunismu.*“³⁷

Významným přínosem Karla Engliše bylo také prosazení tří daňových zákonů v roce 1927 – první zákon snižoval daň z průmyslového, obchodního a zemědělského podnikání, druhý zákon omezoval daňové přírážky obcí a okresů, třetí zákon o tzv. stabilizačních bilancích vytvářel předpoklady pro spravedlivější zdanění podniků.³⁸

Situace se výrazně změnila po vítězství Komunistické strany Československa v roce 1948. V ČSR se na dlouhou dobu uzavřel prostor pro teorii, která by mohla být alternativou vládnoucí ideologii.

---

³⁵ www.userweb.pedf.cuni.cz/kov/download/uvod_do_ekonomie.pdf

³⁶ HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-380-9, s. 505

³⁷ KUBA, Zdeněk. *Dějiny ekonomického myšlení a podnikání*. 1. vydání. Ostrava: Vysoká škola podnikání, 2005, ISBN 80-86764-21-4, s. 60

³⁸ Tamtéž

Ani expandující marxistická teorie nebyla v jednoduchém postavení. A proč? Marxistické ekonomické myšlení zde totiž nemělo vybudovanou téměř žádnou tradici.³⁹

V souvislosti s reformními snahami ve východoevropských zemích se ve druhé polovině 80. let 20. století objevují i v ČSSR snahy o velmi opatrné kroky vedoucí ke změně. Centrem reformního myšlení se v této době stává Prognostický ústav ČSAV, pod vedením Valtera Komárka, kde je také postupně umožněno pracovat lidem, jejichž jména měla podle někdejších představ z teorie nadobro zmizet. Setkávají se zde ekonomové Karel Dyba, Vladimír Dlouhý, Tomáš Ježek, Karel Kouba, Václav Klaus, Miloslav Ransdorf, Otakar Turek, Luděk Urban, Miloš Zeman a mnoho dalších.⁴⁰

Nelze v této podkapitole představit všechny ekonomy, kteří zasáhli do vývoje současných ekonomických teorií. Představila jsem pouze několik nejznámějších. Z přehledu je patrné, že valná většina z nich navazovala na myšlenky Aristotelovy. U všech je patrná návaznost na předchozí názory svých kolegů, ať už v pozitivním či negativním významu. Ale bez výjimky aktualizovali a přizpůsobovali ekonomii novým zákonitostem tehdejší doby. V české ekonomické historii bohužel nenalezneme tvůrce nových směrů, nýbrž pouze osobnosti, které aplikovali převzaté poznatky do praxe a transformovali je na české podmínky. Významným představitelem české ekonomie byl například Karel Engliš. Ale v naší historii najdeme i mnoho jiných zvučných jmen osobností, které se aktivně zasloužili o formování podoby české ekonomie.

---

³⁹ www.userweb.pedf.cuni.cz/kov/download/uvod_do_ekonomie.pdf

⁴⁰ Tamtéž

1.4 Dílčí závěr

Ekonomické myšlení se po dlouhá staletí rodilo, formovalo a rozvíjelo v rámci širšího filozofického proudu myšlení. Není proto náhodou, že mezi prvními osobnostmi nalezneme významné myslitele antické filozofie – Platóna, Aristotela. S nimi jsou spjaty první pokusy o teoretické vyjádření obecných ekonomických názorů. Na jejich základy navazují všichni ostatní ekonomové napříč historií.

Ekonomické myšlení se i v Českých zemích vyvíjelo v těsné vazbě na rozvoj hospodářských a společenských poměrů. Ovšem s ohledem na historický vývoj českých zemí a určitou zaostalost oproti západní Evropě se nám tyto rozdíly jen těžce doháněly. Všechny tyto vlivy se promítly do obsahu ekonomického myšlení a opožděného vývoje ekonomických teorií u nás.

Pokud se podíváme na naše současné postavení v rámci Evropy, tak mohu říci, že jsme v mnohých ohledech dohnaly nedostatky minulosti. Vstupem České republiky do Evropské unie, jsme se stali rovnými partnery napříč Evropou.

2. Ekonomická krize

Současná finanční krize, která nyní ovlivňuje dění na kapitálových trzích po celém světě, odstartovala na podzim 2007 problémy na hypotečním trhu ve Spojených státech. Hypoteční agentury *Freddie Mac* a *Fannie Mae* se tehdy dostaly do vážných finančních problémů a v USA propukla krize na hypotečním trhu. Boom na americkém trhu s bydlením a hospodářské výsledky obou hypotečních agentur v minulých letech byly velmi příznivé. Hypotéky dostávali i méně bonitní klienti. Poté však přišlo prudké oslabení tempa růstu cen nemovitostí a posléze i jejich propad. Spolu se zvýšením úrokových sazeb a jiných nákladů začal výrazně narůstat počet opožděných plateb. Přibývalo zadlužených nemovitostí, které si majitel nemohl dovolit splácet. V souvislosti s výrazným poklesem cen nemovitostí začaly Freddie a Fannie realizovat ztráty, které se vyhouply až na neuvěřitelných 11 mld. dolarů.⁴¹ Všechny tyto události odstartovaly současnou ekonomickou krizi.

2.1 Ekonomická krize v minulosti jako součást historie

V této kapitole jsem shrnula nejvýznamnější světové krize zaznamenané od roku 1929.

❖ *Velká hospodářská krize*

Ve druhé polovině 20. let 20. století narůstala na americkém finančním trhu spekulativní bublina, která byla živena přehnaným optimismem investorů v nepřetržitý růst ekonomiky. Tato bublina splaskla roku 1929 a tím odstartovala známou *Velkou hospodářskou krizi*.

---

⁴¹ www.financi-krize.webnode.cz/priciny-financi-krize/

Podobných bublin se v minulosti na finančních trzích vytvořilo bezpočet, nikdy ovšem neměly tak ničivé následky pro reálnou ekonomiku jako nyní. „*Tentokrát však prasknutí bubliny rychle přerostlo v dlouhou sérii bankovních krachů.*“⁴²

Nejhlubší hospodářská krize v historii postihla nejprve Spojené státy, kde za sebou zanechala pokles HDP o třetinu a rostoucí míru nezaměstnanost. Ta vzrostla v letech 1929 – 1933 z původních 3 procent až na hodnotu 25 procent. Bez práce v té době bylo neuvěřitelných 12 milionů lidí.⁴³ Krach se okamžitě projevil velkým poklesem výroby v americkém automobilovém průmyslu a postupně zasáhl i ostatní průmyslová odvětví.⁴⁴

„*Důvěra ve svobodné tržní hospodářství byla otřesena a společenskou objednávkou byly státní zásahy.*“ Reakcí na tyto požadavky bylo zveřejnění programu *New Deal* amerického prezidenta F. D. Roosevelta, který obsahoval soubor opatření, ekonomických a sociálních reforem, ale hlavně vyčleněné vládní výdaje na snížení nezaměstnanosti.⁴⁵ Tento program měl pomoci ozdravit, zreformovat americkou ekonomiku a obnovit důvěru v tržní systém.

Z USA se krize šířila do dalších zemí, zejména těch, jejichž hospodářství bylo nejvíce závislé na Spojených státech. Brzy však zasáhla s větší či menší intenzitou všechny země a stala se krizí světovou. Světová průmyslová výroby klesla o 38 procent, zahraniční obchod o 34 procent, nezaměstnaných bylo neuvěřitelných 40 milionů.⁴⁶

V Evropě se krize nejdříve projevila v Německu a Rakousku, které byly silně závislé na americkém kapitálu. Došlo ke zhroucení velkého množství německých i rakouských bank. Krize se postupně projevovala i v řadě dalších evropských zemí, například ve Velké Británii došlo k devalvaci libry.

---

⁴² HOLMAN, Robert. *Americká finanční krize: hrozba pro světovou ekonomiku?*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, ISBN 978-80-86547-65-7, s. 12

⁴³ MUSÍLEK, Petr. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004, s. 49

⁴⁴ www.financni-krize.webnode.cz/svetova-hospodarska-krize/

⁴⁵ HOLMAN, Robert. *Americká finanční krize: hrozba pro světovou ekonomiku?*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, ISBN 978-80-86547-65-7, s. 15

⁴⁶ Tamtéž

Začaly se hroutit i ostatní měnové systémy, navázané na libru, marku nebo americký dolar. Na Francii dolehla krize až koncem roku 1931 především díky tomu, že nebyla tolik závislá na anglosaských trzích. V tomto období prudce stoupá nezaměstnanost, v roce 1932 bylo např. v Německu sedm milionů lidí bez práce, nezaměstnanost činila téměř 30 procent. Ve Velké Británii byla nezaměstnanost nejvyšší též v roce 1932, ustálila se na 22 procentech, a v Rakousku se v roce 1933 vyšplhala až k 29 procentům.

Co způsobilo tehdejší krizi? Na tom se ekonomové neshodují dodnes. Někteří z nich se domnívají, že za krizi byl odpovědný samotný kapitalistický systém. Podle jiných došlo k nakumulování několika nešťastných faktorů. Asi jako nejpravděpodobnější se dnes jeví ta teorie, která v krizi spatřuje důsledek vážných chyb ve finančním a měnovém systému.⁴⁷

Ani tehdejšímu Československu se světová recese nevyhnula. Prudce klesala průmyslová výroba, v roce 1933 až na 60 procent proti roku 1929. Docházelo k hromadným bankrotům drobných podnikatelů. Nezaměstnanost se rok od roku zvyšovala, až v roce 1934 dosáhla více než 17 procent.⁴⁸

Mezi současnou ekonomickou krizí a Světovou hospodářskou krizí z roku 1929, lze pochopitelně nalézt jak podobné rysy, tak i rozdíly. Například nezaměstnanost ve 30. letech byla asi 40 milionů osob. V USA se pohybovala kolem 25 procent, přičemž v současné době je nezaměstnaných zhruba šest procent. Nicméně dle předpovědi OSN má do konce roku 2010 přijít o práci dvacet milionů lidí. Ačkoliv současná krize zatím nedosahuje parametrů krize z 30. let, existuje mezi nimi řada podobností. Ať už se jedná o bezstarostnost bank nebo o paniku na akciových trzích. Nezbývá než doufat, že vlády, podnikatelé i občané se z dřívějších chyb poučí a znovu je již nezopakují.

---

⁴⁷ HOLMAN, Robert. *Americká finanční krize: hrozba pro světovou ekonomiku?*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, ISBN 978-80-86547-65-7, s. 12

⁴⁸ www.finance.idnes.cz/pohled...zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929

2.2 Hlavní příčiny vzniku ekonomických krizí v minulosti

„Je zřejmé, že přes zdánlivou podobnost se povaha finančních krizí mění, především pod vlivem globalizace finančních trhů. Ta přináší, mimo nesporné výhody, i nebezpečí vzniku finančních krizí podstatně většího rozsahu než v minulosti a podstatně také urychluje šíření poruch finančního systému do dalších zemí.“⁴⁹

Samotná definice pojmu finanční krize je poměrně široká. Tento pojem je nadřazený následujícím případům: měnová krize, bankovní krize, dluhová krize a systematická finanční krize, která v sobě všechny zmíněné typy obsahuje.⁵⁰ Není cílem této práce podrobně se zabývat jednotlivými definicemi z odborné literatury. Bylo by to obsáhlé a pro pochopení následující kapitoly i zbytečné. V následujících odstavcích se pokusím analyzovat několik vybraných významných světových ekonomických krizí z nedávné minulosti. Díky tomu si bude možné shrnout některé jejich společné znaky a vymezit si znaky odlišné.

❖ *Obecné dopady ekonomické krize*

Finanční krize a jejich následné řešení je spojeno s obrovskými výdaji ze státních rozpočtů. Státní sanace a záchrana finančních institucí je tedy často spojena s nárůstem veřejného dluhu, což má negativní dopad nejen na reálnou ekonomiku, ale podněcuje i vznik výrazné peněžní nerovnováhy s inflačními impulsy. Značný počet zemí se v posledních dvou desetiletích potýkal zejména s bankovními krizemi.

Typickým příkladem finanční krize je *krize bankovní*. Zde se vyskytují problémy s nedostatečnou likviditou a nesolventností některých nebo většiny komerčních bank. V této fázi dochází k úpadku velké části bank, které mohou zachránit jen státní stabilizační zásahy.⁵¹

---

⁴⁹ DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004. 158 s. ISBN 80-86729-09-5, s. 5

⁵⁰ Tamtéž, s. 6

⁵¹ Tamtéž, s. 6-7

Situace plnou vahou dopadá především na podílníky bankovních firem a akcionáře, kteří ztrácejí značnou část hodnoty svého investičního majetku, tvořeného bankovními akciemi, které v období krize výrazně ztrácejí svoji tržní hodnotu.

Také dlužníci mají v období finanční krize výrazně ztížen přístup k bankovním úvěrům. Rovněž veřejné rozpočty, a tedy nepřímo daňoví poplatníci, nesou ekonomické náklady bankovních krizí, a to v případě realizace státních restrukturalizačních programů bankovního sektoru. Pokud nejsou bankovní firmy restrukturalizovány z veřejných prostředků, pak náklady plně nebo částečně dopadají na instituce pojištění depozit, což je v konečném důsledku opět financováno z veřejných rozpočtů. Bankovní krize navíc velmi negativně ovlivňují reálný výstup ekonomiky, zpomalují dynamiku ekonomického růstu nebo dokonce prohlubují ekonomickou krizi.⁵²

Velké finanční krize 20. století

❖ *Československá bankovní krize 1923 - 1925*

Začátkem 20. let 20. století probíhala v českých zemích mohutná hospodářská expanze. Kromě obnovování a rozšiřování tradičních výrobních podniků vznikaly i výroby zcela nové a vysoce moderní. Byly zakládány nové podniky, nejčastěji ve formě akciových společností. Např. v roce 1918 bylo v českých zemích registrováno 605 akciových společností a dokonce v roce 1922 přesáhl počet registrovaných akciových společností jeden tisíc. Tento hospodářský rozmach byl ovšem z velké části financován za významné pomoci bankovních institucí.

I díky tomu můžeme v letech 1918 – 1922 pozorovat boom v zakládání bank v ČSR. Vlivem toho vzrostl počet bank z 22 na 38 a hodnota jejich akciového kapitálu vzrostla téměř čtyřikrát. Nikdo si ovšem plně neuvědomoval, do jaké míry je československá ekonomika předlužená.⁵³

---

⁵² www.financi-krize.webnode.cz/news/ekonomicka-krize-v-cr/

⁵³ MUSÍLEK, Petr. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004, s. 49

V roce 1922 začal postupně investiční boom v české ekonomice ochabovat. Zejména se začalo ukazovat, že hospodářská očekávání investorů a podnikatelů byla do značné míry nadhodnocena a jejich krátkodobé zisky závisely pouze na mimořádných poválečných obchodech a v žádném případě nebyly dlouhodobě udržitelné. Podniky se začaly dostávat do finančních problémů, vzrostly bankroty a banky se začaly potýkat s platební neschopností klientů. Na přelomu let 1922 - 1923 se do problémů nejprve dostaly buď nově založené, nebo rychle expandující banky. V říjnu 1922 zkrachovala Moravsko - slezská banka v Brně, což způsobilo paniku zejména na moravském bankovním trhu. V roce 1923 ji následovalo mnoho dalších bank, např. Banka Bohemia, Pozemková banka, Agrární banka a mnohé jiné.⁵⁴

Poněvadž hrozilo rozšíření paniky na celý bankovní systém, vznikl v říjnu 1924 Zvláštní fond pro zmírnění ztrát po kolapsu několika významných bank. Tento fond vytvořil sanační plán, znamenající záchranu 27 menších a středních bank. Tento „léčebný“ program však zcela nevyřešil problémy československého bankovníctví. V dalších letech organizovalo ministerstvo financí záchranné programy zejména ve formě nařizovaných fúzí. Například spojení České banky a Kupecké banky, Pražské úvěrní a Severočeské banky.⁵⁵

❖ *Norská bankovní krize 1988 - 1993*

Kořeny norské krize můžeme sledovat až do první poloviny osmdesátých let 20. století, konkrétně do roku 1984. Před tímto rokem totiž norské úřady omezovaly jak množství finančních prostředků, které mohly banky půjčovat, tak i výši úrokových sazeb. V roce 1984 byly tyto limity odstraněny a norské banky byly vystaveny silné konkurenci jak zahraničních, tak i nově vzniklých domácích bank. V roce 1992 se již tato bankovní krize neomezovala pouze na norský bankovní systém, ale rozšířila se i na další skandinávské země.⁵⁶

---

⁵⁴ MUSÍLEK, Petr. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004, s. 49

⁵⁵ Tamtéž, s. 52

⁵⁶ MUSÍLEK, Petr. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004, s. 57

Norská bankovní krize začala v březnu 1988, když banka Sunnmorsbanken ohlásila výrazné kapitálové ztráty. Ty byly kryty ze soukromého bankovního pojistného fondu, jehož prostředky však byly brzy vyčerpány. Podobné problémy měly i další norské banky. Postupně zaniklo či bylo vážně poškozeno 13 bank, které představovaly téměř 95 % aktiv sektoru komerčních bank.⁵⁷

Norská vláda ihned zareagovala příslušnými opatřeními na odvrácení této bankovní krize. Stát převzal kontrolu nad třemi největšími komerčními bankami, které spravovaly až 85% celkových bankovních aktiv. „V roce 1991 byl vytvořen Vládní fond k pojištění bank a Vládní investiční fond pro banky, s jejichž pomocí byla krize koncem roku 1993 zažehnána.“⁵⁸ I přes fakt, že Norsko téměř okamžitě přijalo protikrizová opatření a došlo i k výrazné finanční podpoře ze strany státu, tak i přesto trvalo téměř pět let, než se norský bankovní systém podařilo stabilizovat.

❖ *Ruská krize 1998*

„Nejzávažnějším případem vnější dluhové a měnové krize poslední doby byla bezesporu ruská finanční krize z roku 1998.“⁵⁹ Konkrétní příčiny této krize sahají do doby rozpadu SSSR. Právě Rusko totiž převzalo celý zahraniční dluh sovětského svazu. Již tedy při vzniku samostatného Ruska byly jeho finance značně zatíženy dluhem ve výši mnoha desítek miliard amerických dolarů.

Ruská vláda se snažila ze všech sil podporovat příliv zahraničních investorů, jejichž prostředky šly zejména na splácení zahraničních dluhů. Je ovšem logické, že tento stav nemohl být dlouhodobě udržitelný. Naivní bublina splaskla po vypuknutí měnové krize v jihovýchodní Asii v roce 1997. Asijská krize způsobila odliv poptávky po ruských komoditách, zejména nerostných surovinách, které tvořily nezanedbatelný zdroj investic pro ruskou vládu.

---

⁵⁷ DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004, ISBN 80-86729-09-5, s. 146

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004. 158 s. ISBN 80-86729-09-5, s. 141

Tato reakce zapůsobila i na optimismus investorů, kteří utlumili své finanční transakce v Rusku. „*Odhaduje se, že z Ruska mezi říjnem 1997 a únorem 1998 odplynul zahraniční kapitál v celkové hodnotě 7 mld. USD.*“⁶⁰

Hlavní příčinu takto rozsáhlé krize finančního systému lze hledat v chybné hospodářské politice Ruska. Ta totiž v roce 1997 vedla k nadále neudržitelnému deficitu státního rozpočtu a nárůstu veřejného dluhu (zadlužení vlády). Například inflace jen meziročně vzrostla mezi lety 1998 – 1999 z 28 % na 86 %, tedy téměř o 60 %. Je to velmi znepokojující i pro tak velkou ekonomiku jakou je Rusko. Následkem byl krach čtvrtiny ruských bank a i hodně malých podniků zkrachovalo. Naopak větší podniky v tomto období bohatly. Tyto rozdílné procesy vyústily v diferenciaci ruské společnosti, která je patrná dodnes.⁶¹

❖ *Brazílská krize 1998 - 1999*

V Brazílii vypukla měnová krize na začátku roku 1999. Na počátku 90. let byla provedena měnová reforma, která měla za úkol odstranit vysokou míru inflace, která v roce 1993 dosáhla neuvěřitelných 2 489 %. Postupně se jí podařilo snížit až na úroveň 2,6 %, této hodnoty bylo dosaženo v roce 1998.⁶² Stabilní měnový kurz a vysoké úrokové sazby vedly k velkému přílivu zahraničního kapitálu a s tím spojeného ekonomického růstu. Pouze tyto mimořádné příjmy umožnily brazilské vládě financovat jejich převážně populistické výdaje. Pochopitelně to vedlo spíše k rostoucímu deficitu státního rozpočtu a vysoké zahraniční zadluženosti.⁶³

Poměrně optimistický vývoj byl přerušen v roce 1998 nákazou asijské a především ruské finanční krize. Tato situace měla samozřejmě za následek nedůvěru investorů. Za necelé dva měsíce ztratila Brazílie až 30 mld. USD svých devizových rezerv. Aby Brazílie přečkala tuto nepříznivou situaci, požádala Mezinárodní měnový fond o překlenovací úvěr. Ten byl nakonec poskytnut ve výši 41,5 mld. USD na dobu tří let.

---

⁶⁰ www.dumfinanci.cz/ekonomika/vyznamne-financi-krize-90-let-rusko

⁶¹ Tamtéž

⁶² DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004. 158 s. ISBN 80-86729-09-5, s. 143 - 144

⁶³ www.dumfinanci.cz/ekonomika/vyznamne-financi-krize-90-let-brazilie

MMF však stanovil i několik podmínek, které vedly Brazílii k finanční stabilitě. Jednalo se například o podmínku reformy veřejných financí, dosažení rozpočtového přebytku nebo udržení roční míry inflace na hladině dvou procent.⁶⁴

❖ *Turecká finanční krize 2000*

V listopadu 2000 vznikla na tureckém finančním trhu značná nejistota, poněvadž došlo ke zveřejnění informací o vyšetřování desítek vrcholových manažerů tureckých bank, na které byla uvalena nucená správa. Právě krachy těchto bank vyvolaly nedostatek likvidních prostředků v bankovním sektoru. V turecké ekonomice vznikla finanční panika a nejistota se rozšířila i na turecké akciové trhy. V listopadu 2000 došlo k masivnímu prodeji tureckých akcií. Reakce na tento boom byla velmi rychlá – hodnota akcií se propadla o 40 %.⁶⁵

Reakce investorů byla logická - došlo k odlivu jejich finančních zdrojů a Turecko se ponořilo do bankovní krize. Turecku z jeho krize výrazně pomohla rychlá výpomoc ze strany Mezinárodního měnového fondu, který přislíbil příliv finančních zdrojů na boj s finanční krizí.⁶⁶

❖ *Japonská krize 1989 až dosud*

Japonská krize se od výše uvedených krizí liší zejména svojí délkou. Takovým případům se v ekonomice říká *chronická krize*. Její projevy jsou, jak už ze samotného názvu plyne, velmi nepříznivé. Dochází zejména k dlouhodobému hospodářskému útlumu a vleklou krizí veřejných financí. Oba tyto projevy jsou pro Japonskou ekonomiku typické. Japonská finanční krize je specifická hned v několika ohledech – v první řadě svojí délkou, také svým rozsahem a mimořádnými pozitivními faktory, které tlumí projevy krize a způsobují tak její chronický charakter.

---

⁶⁴ DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004, ISBN 80-86729-09-5, s. 144

⁶⁵ MUSÍLEK, Petr. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004, s. 61

⁶⁶ DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004, ISBN 80-86729-09-5, s. 150

Jednou z příčin vzniku krize bylo na počátku 90. let splasknutí bubliny na trhu s nemovitostmi a na trhu akcií a až lhostejný přístup japonské politiky. „*Vláda se při řešení problémů japonského bankovního sektoru téměř deset let neangažovala.*“ Teprve v roce 1999 byla poskytnuta první finanční injekce patnácti hlavním bankám na restrukturalizaci ve výši 61 mld. dolarů.

Každá finanční pomoc má však dvě strany – banky obdržely výrazné finanční prostředky, nicméně tím došlo k dalšímu zadlužení Japonska. Hrubý veřejný dluh v roce 1999 dosáhl 128 procent HDP.⁶⁷ Pro srovnání - veřejný dluh se za rok 1999 v České republice ustálil na hodnotě 16,4 procent HDP.⁶⁸

Vnitřní problémy japonské finanční sféry jsou velmi vážné a trvají již velmi dlouhou dobu, ovšem schopnost vlády zavést efektivní systémová opatření, jsou vzhledem k výši veřejného dluhu velmi omezené. Bude tedy ještě několik let trvat, než se Japonsko z této vleklé krize vzpamatuje.

Všechny výše charakterizované krize 20. století mají společné faktory, které se u všech více či méně objevují. Při krizi finančního sektoru dochází zejména k znehodnocení domácí měny, krize bývají doprovázeny bankroty finančních institucí a vládní pomoc vede k zadlužování postižené země. Pokusila jsem se u každé krize podtrhnout její podstatu i „slabiny“, které ji způsobily.

I současná Evropa se nyní potýká s krizí, která se dotýká nás všech. Finanční problémy doléhají i na vyspělé státy s fungujícím tržním hospodářstvím. V tomto ohledu si krize nevybírá a snad i kvůli globálnímu propojení světových ekonomik jsou dopady tak široké. Důležitou prevencí před budoucími problémy vidím zejména v tom, že se mi lidé poučíme z vlastních chyb a omylů a nebudeme je znovu opakovat.

---

⁶⁷ DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004, ISBN 80-86729-09-5, s. 148 - 149

⁶⁸ www.epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb090

Nelze v této práci zohlednit všechny zlomové momenty ekonomických krizí, které naše historie eviduje, proto jsem se pokusila o přehled těch nejzávažnějších. Sumář by měl posloužit jako vodítko touto částí ekonomických dějin a každý čtenář si může utvořit vlastní představu o fungování a problémech tohoto složitého tržního systému.

2.3 Současná podoba ekonomické krize a její dopady

V celé naší společnosti se již nějakou dobu potkáváme ve všem médiích s pojmy ekonomická krize a troufám si říci, že každý občan této země ji pocítil na vlastní „kůži“. Pokusím se dle ekonomických expertů uvést několik možných návrhů na snížení, či eliminování dopadů ekonomické krize v České republice.

Cílem boje proti krizi je vládou vytyčit dlouhodobé záměry České republiky pro boj se současnou světovou hospodářskou krizí, vyvodit z ní případná ponaučení a formulovat aktuální protikrizová opatření. Na každá jednotlivá opatření je třeba zajistit v rámci rozpočtu peníze, a to jednak programem úspor a jednak programem pokračování reforem veřejných financí. Na úsporách se musí podílet celá společnost, a to v maximální, nikoli kosmetické míře. Aby tyto reformy byly průchodné, musí zohlednit zájmy všech skupin obyvatelstva a být vůči všem spravedlivé. To znamená, že ti, kdo dnes přispějí nejvíce, musí mít zaručeno, že budou mít z budoucnosti největší prospěch. Zároveň je třeba zajistit, aby ti, kteří přispějí málo, protože objektivně nemohou více, nezůstali bez naděje na lepší zítřky. Všechna opatření jsou výsledkem kompromisů současné vlády.

Jedním z důležitých nástrojů, jak krizi eliminovat je dle mého názoru státní podpora malých a středních podniků v České republice. Jedná se o velmi významnou část, tvořící motor pro českou ekonomiku.

Možná opatření na podporu malých a středních podniků v ČR

První významné opatření je pomoci v přístupu k evropským dotacím pro střední a malé podniky v ČR. Jde o urychlení systému plateb, zkrácení lhůt zpětného proplácení. Zkrátka jde o nástroje finanční pomoci, aby neměly společnosti problémy s cash-flow a mohly plynule fungovat. Druhým opatřením by mělo být usnadnění přístupu k investičním prostředkům, úvěrům a zárukám. Jedná se o určitý garanční nástroj, který má opět usnadnit fungování malých a středních podniků. Třetím opatřením je zjednodušení legislativy a podpůrné administrativy. Další je pomoc při realizaci a při hledání problémů a chyb v celých projektech. Čtvrtým opatřením je směřování investic do infrastruktury, lidských zdrojů a nových technologií. Právě v tom je největší síla a je potřeba v tomto malém a středním podnikům pomoci.⁶⁹

Výše uvedená protikrizová opatření určená podnikatelům jsou pouhá doporučení odborníků. Celou situaci ale ovlivní a věřím, že i změny výsledky květnových parlamentních voleb, a to v závislosti na volebním programu vítězné strany. V kapitole 3.2 této práce jsou uvedeny stručné komentáře volebních programů našich dvou největších politických stran – ČSSD a ODS.

Lidé přistupují k dopadům ekonomické krize rozdílně. Obecně je lze rozdělit do 4 skupin. Existují ti občané, kteří odloží dlouhodobé investice (nákup hodnotnějších produktů jako auto, nábytek atp.) na příznivější dobu. Ve snaze vytvořit si určitou finanční rezervu pro překlenutí nestabilního období a omezení běžných nákupů na nejnnutnější položky. Další se pokoušejí o omezení spotřeby energií, snížení výdajů na zdravotní prevenci a využití svých úspor a půjček. U jiných naopak převažují úspory v oblasti nadstandardních výdajů jako je dovolená, návštěvy restaurací, redukce výdajů na pojištění a optimalizace splátek hypoték a úvěrů, případně i částečné omezení výdajů na vzdělání dětí apod. Velká většina však za hlavní ekonomické opatření preferuje nákup levnějších produktů (odklon od prémiových značek k jejich levnějším alternativám) a zároveň omezují nákup některých zbytečných výrobků a služeb.

---

⁶⁹ www.finance.cz/zpravy/finance

Úsporné strategie spotřebitelé odvozují nejen od své osobní ekonomické situace a dosavadních nákupních vzorců, ale vliv má i subjektivní vnímání situace v jejich okolí. V regionech, které ekonomická krize zasáhla silněji, přistupují k úsporným opatřením odpovědněji než podobně situovaní lidé v méně postižených regionech.

Současná ekonomická krize je patrná snad v každém odvětví našeho hospodářství. V souvislosti s krizí jsme zaznamenali výrazný nárůst nezaměstnanosti, i ostatních problémů, které s ní souvisí. Ať už se jedná o sociální pomoc nebo další situace, kdy občané potřebují pomocnou ruku státu. V naší společnosti existují spoluobčané, kteří jsou, ne vždy vlastní vinou, odkázáni na sociální pomoc státu a jejich výhled na pracovní místo je „v nedohlednu“. Tato problematika je velmi ožehavá a vyžaduje rychlá a přesná řešení od vládních představitelů. Pokud bude krize pokračovat i nadále, pak je pravděpodobné, že se splní „černá“ předpověď některých analytiků a nezaměstnanost v roce 2010 překročí hranici 10 %.

V takovýchto těžkých dobách je velmi důležitým faktorem celková sjednocenost a součinnost všech „zasažených států“. Jedině společnými plošnými opatřeními lze předejít dalším, již tak dost vysokým, finančním ztrátám a zastavit šíření ekonomické krize. Není možné zvyšovat dávky v nezaměstnanosti, neustále přesouvat peněžní prostředky na podporu bankovních institucí a jiné výdaje na úkor rostoucího státního dluhu. Občané by si měli uvědomit, že k řešení současné situace může přispět každý z nás.

2.4 Dílčí závěr

Skutečností zůstává, že i po výrazné medializaci celé současné ekonomické krize nedošlo v České republice k panice na burzovním trhu. Čeští investoři a manažeři zachovali klid a neztratili důvěru v investiční systém. I díky tomu nepozorujeme tak ničivé dopady jako v mnoha jiných světových státech. Do současnosti nebyl zaznamenaný žádný kritický moment, i když o každodenní nepříjemnosti i cenové výkyvy není nouze.

Realitou současné ekonomické krize je ovšem snižování úvěrových rámců podnikům ze strany finančních institucí, ztížený přístup k hypotékám a splátkovým prodejům pro běžné spotřebitele. Jednoduše říci, že pokud se v současnosti jedná o uvolnění finančního kapitálu, ať už v jakémkoli oboru, neobejde se to bez přísnějších podmínek a větších záruk.

3. Sociální aspekty ekonomické krize

Svět v 21. století se vyznačuje stále vzrůstající vzájemnou závislostí a více než kdy předtím je nezbytné, aby stále více docházelo ke vzájemné spolupráci všech Evropanů. Dne 1. května 2004 se Česká republika stala novým členským státem Evropské unie a stala se tak součástí jednoho z nejvýznamnějších ekonomicko - politických komplexů na světě. Završila tak dlouholetou snahu o užší spolupráci a utužování vztahů s Evropským společenstvím, která začala již v roce 1996, kdy Česká republika oficiálně požádala o vstup do Evropské unie.

Jedním z hlavních důvodů, proč naše země usilovala o vstup do evropského společenství, byla bezpečnost. Unie je schopna zajistit svým členům větší míru vnější i vnitřní bezpečnosti. Ale není to jediný důvod našeho vstupu. Je důležité si uvědomit, že Česká republika je jako země výrazně orientovaná na export, který velmi výrazně ovlivňuje stabilitu celé české ekonomiky a má vliv na její případný růst nebo pokles. I z tohoto pohledu jsme vstupem do unie mnoho získali, neboť nyní můžeme plně využívat výhod jednotného vnitřního trhu členských států.⁷⁰ Tyto výhody jsou naprosto zřejmé. Jedná se především o volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob v rámci EU. V této fázi evropské integrace již mezi členy neexistuje zatěžování dováženého zboží cly nebo kvótami a došlo k naprosté eliminaci státního protekcionismu. Česká republika svým vstupem tedy výrazně rozšířila odbytové možnosti pro výrobky českého průmyslu.⁷¹

---

⁷⁰ NOVÝ, Jindřich. *Vybrané aspekty vzájemných vztahů mezi Českou republikou a Evropskou unií v ekonomické oblasti*. 1. vydání. Brno: Univerzita obrany, 2005, ISBN 80-7231-030-5, s. 33

⁷¹ Tamtéž, s. 34

3.1 Kooperace zemí Evropské Unie při boji s krizí

Kořeny Evropské unie sahají až do roku 1945, tedy konci druhé světové války. V roce 1945 došlo ke spojení nejprve šesti evropských států. Ty spolupracovaly zejména v oblasti obchodu a hospodářství. Toto společenství bylo pro tyto státy velmi výhodné, neboť Evropa byla po další válce velmi vyčerpaná. V současnosti má Evropská unie 27 států s téměř 494 miliony obyvatel.

Toto uskupení se již nepohybuje pouze v oblasti obchodu, ale zabývá se širokou paletou otázek, které ovlivňují náš každodenní život. Evropská unie sdružuje velmi mnoho odlišných států i kultur. Mohlo by se zdát, že pokud by nějaký stát do ní chtěl vstoupit, musel by se přizpůsobit daným zvykům. Opak je však pravdou. Unie se velmi snaží o zachování identity a jedinečnosti všech svých členů. Respektuje jak kulturu, tak náboženství členských států.⁷²

„Evropská unie se snaží prostřednictvím své regionální a strukturální politiky reagovat na konkrétní problémy v konkrétním prostoru a regionu Unie tak, aby byly společné prostředky využity co nejefektivněji a se znalostí místních podmínek poměrů.“⁷³ Proto je plán na oživení ekonomiky v současné finanční krizi kombinací jak vnitrostátních opatření, tak i opatření na úrovni celé EU. V následujících odstavcích uvedu několik návrhů ze strany Evropské unie na zmírnění dopadů ekonomické krize.

Evropská komise navrhla balík koordinovaných opatření, v rámci kterých by bylo vynaloženo 200 miliard eur na zvýšení kupní síly a na podporu růstu zaměstnanosti. Většina těchto peněz, asi 170 miliard eur, by šla z rozpočtů členských států. Zbývajících 30 miliard eur má v plánu poskytnout ze svých rozpočtů Evropská unie a Evropská investiční banka. Cílem plánu je ochránit pracovníky, domácnosti a podnikatele, kteří jsou postupným rozšiřováním krize do různých odvětví ohroženi.

---

⁷² www.ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/index_cs.htm

⁷³ NOVÝ, Jindřich. *Vybrané aspekty vzájemných vztahů mezi Českou republikou a Evropskou unií v ekonomické oblasti*. 1. vydání. Brno: Univerzita obrany, 2005, ISBN 80-7231-030-5, s. 69

Těmto ohroženým skupinám by se podle plánu EU mělo dostat více podpory. Kromě jiného by měly tyto investice pracovníkům pomoci zvyšovat jejich kvalifikaci a získat tak výhodu na trhu práce.

EU chce urychlit rozdělování sociální a regionální podpory, celkem ve výši 3,6 miliard eur. Hodlá též poskytnout pomoc podnikům ve stavebnictví a v automobilovém průmyslu, aby mohly i nadále vyvíjet budovy s vysokou energetickou šetrností a auta ohleduplná k životnímu prostředí. Evropská investiční banka, která poskytuje dlouhodobé úvěry, by měla mít podle návrhu větší podíl na financování velkých a významných projektů. Připravila již balík, v rámci kterého bude uvolněno 30 miliard eur na pomoc malým podnikům, jež mají potíže při získávání půjček od investičních bank.

Horší ekonomický výhled však nahlodává veřejné finance. Očekává se, že rozpočtové schodky v jednotlivých členských státech EU vzrostou o několik procentních bodů. Vývoj veřejných financí, zejména státního dluhu, se kvůli nejistým finančním důsledkům vládních záchranných balíčků odhaduje velmi těžko. V důsledku dalšího prohloubení finanční krize na podzim minulého roku je vývoj ekonomiky v současné době velmi nejistý. Existuje značné riziko, že i tato prognóza bude muset být v průběhu roku 2010 přehodnocena směrem dolů.⁷⁴

Domnívám se, že dnes jsme již schopni plně docenit přístup České republiky do Evropské unie, který pro naši malou republiku znamenal významný krok na politicko – ekonomickém poli. I díky vstupu ČR do EU je nyní možné, ve spolupráci s ostatními členskými zeměmi, přijímat razantnější opatření, která nás vyvedou z ekonomické krize. Každý stát může přijímat svá protikrizová opatření zvlášť, nicméně se domnívám, že v součinnosti s dalšími partnery se boj vede lépe.

Parametrů, které ovlivňují současnou podobu krize je mnoho, ale troufám si tvrdit, že i česká politická scéna, která stojí před parlamentními volbami není příliš stabilní a současná překlenovací vláda nemá již mnoho prostoru pro zásadní opatření. Jen příští dny a měsíce nám ukáží, zda můžeme doufat v brzké „lepší zítřky“.

---

⁷⁴ www.ec.europa.eu/ceskarepublika/news/081104_hospodarska_stagnace_cs.htm

3.2 Řešení krize z pohledu politické pravice a levice

Skutečností je, že v ČR původně nebyly významnější vnitřní příčiny finanční krize a nevznikla panika. Lze ocenit konzistentnost a trpělivost českých střadatelů, investorů a manažerů, kteří neztratili důvěru ve finanční sektor. Reakce na zprávy o změnách trhů byly klidné, bez zbytečných emocí, a to i přes neodpovědnou dramaturgii některých projevů finanční krize a hospodářské recese světovými médii.

Do současné doby nebyl v rámci české ekonomiky evidován významný krach, který by ovlivnil fungování celého ekonomického systému. Samozřejmě došlo ke krachu firem a menších živnostníků, ale krize sebou tyto oběti přináší. Český finanční systém je jako celek funkční. Realitou je ale silný pokles burzy, snižování úvěrových rámců podniků, ztížený přístup k hypotékám a splátkovým prodejům.

Tento fakt zdaleka neznamená, že se v České republice finanční krize a hospodářská recese neprojevuje. Silná závislost země na exportu a importu bezpochyby vede k závažnému přívalu světové recese do modifikovaných českých podmínek. Listopadový pokles průmyslové výroby o 17,4 % byl dokonce nejvyšší v Evropě.⁷⁵

Zaznamenáváme citelný pokles zahraničních objednávek, masové propouštění, prudké snižování počtu volných pracovních míst. Do českých podniků se budou tvrdě promítat potíže zahraničních odběratelů a někdy i jejich vlastníků. Útlum již zaznamenala výroba i poptávka v průmyslu a ve stavebnictví, klesla poptávka v maloobchodě, dále se zpříšňují poměry v poskytování úvěrů a hypoték. Hospodářská recese se tedy v ČR projevuje se zpožděním, které může kulminovat až v druhé polovině letošního roku. Otevřenost ekonomiky a restriktivní vládní politika pak recesi akcelerují.⁷⁶

Všechny výše jmenované projevy krize je potřeba nějakým způsobem minimalizovat nebo úplně odstranit. Tento nelehký úkol spadá na hlavu vlády, která má tu pravomoc řešení přijímat.

---

⁷⁵ www.cssd.cz

⁷⁶ [www.cssd.cz-cesta z krize](http://www.cssd.cz-cesta-z-krize)

Z pohledu současné politické situace v České republice se nacházíme na mrtvém bodě. Na jaře roku 2009 byla vládě premiéra Mirka Topolánka vyslovena nedůvěra ze strany ostatních parlamentních stran. Ihned byla sestavena nová, tzv. *překlenovací vláda* pod vedením premiéra Jana Fischera. Ta měla za úkol udržovat chod státu do dalších voleb, ze kterých vzejde nová vláda. Přes dlouhé peripetie byly řádné volby stanoveny na květen 2010.

Česká republika v posledních několika týdnech žije předvolební kampaní téměř všech velkých politických stran. Každý z nás si musí promyslet, kterou stranu zvolit na další čtyři roky. K našemu snazšímu rozhodování existují volební programy, ve kterých strany nastiňují budoucí vývoj naší země pod jejich vládnutím.

Názory současné politické scény na efektivní opatření, která by měla být zavedena, pro odvrácení nebo zmírnění projevů současné globální krize, se různí. Jde především o rozdílnou politickou orientaci jednotlivých politických stran.

3.2.1 Pohled levice - ČSSD

V současné době můžeme na každém kroku, v televizi, novinách i jiných médiích vidět programy a volební kampaně jednotlivých politických stran. Je to dáno blížícími se volbami, které budou pro český stát rozhodující v budoucích očekávaných opatřeních. Levicový pohled na ekonomiku je odlišný od názorů, které zaujímá pravice. Je to pochopitelné, proto bych ráda definovala několik typických bodů pro jejich postoje.

Pro levicové strany jsou charakteristickými priority sociální jistoty a sociální stát. Lze si pod tím představit taková opatření, která vedou ke stejným podmínkám žití pro všechny své občany. Hájí zájmy a práva nižších a středních vrstev společnosti. Levice upřednostňuje spíše kolektivní formu podnikání a větší míru státních zásahů do centrální ekonomiky.

Vždy, když jsou u moci levicové strany, snaží se o zavedení ještě rozsáhlejších sociálních zabezpečení, které ovšem na druhou stranu vedou k vyššímu zdanění příjmů bohatších obyvatel.⁷⁷ Lze tedy shrnout, že levicové strany naší politické scény se orientují na člověka jako jednotlivce, na kvalitu jeho života a na rovnost občanů v sociální oblasti. Největší českou levicovou stranou je *Česká strana sociálně demokratická*. V jejím čele nyní stojí Jiří Paroubek.

V následujícím přehledu je výběr sociálně demokratických opatření, která nám tato politická strana před volbami nabízí, pro boj s ekonomickou krizí a řešení sporných sociálních otázek. Ze svého pohledu jako voliče jsem vybrala několik bodů volebního programu ČSSD, o kterých by bylo zajímavé diskutovat.

V médiích je stále skloňovaným tématem zdanění. V případě levice jde hlavně o to, kdo vlastně daně platí. Zda jde o občana z nižší nebo naopak vyšší příjmové kategorie. Upřednostňují znovuoobnovení progresivního zdanění. Jednalo by se o zvýšení daně z příjmu fyzických osob s vyššími příjmy než 100 000 korun měsíčně. Takto získané finance by investovali na sociální dávky či podporu bezplatného zdravotnictví. Vlna zdanění by nezasáhla jen osoby fyzické, ale došlo by i ke změně u právnických osob.

Jednalo by se zejména o veliké státní podniky, jako je ČEZ. Sociální demokraté mají v plánu vyplatit ze zisků ČEZu jednorázovou částku přesahující dva tisíce korun seniorům a matkám na mateřské dovolené. Bohužel nyní je těžké posoudit proveditelnost a reálnost takového opatření vzhledem ke stále rostoucímu stárnutí české populace.

Sociální opatření, na které levice vsází je zavedení poskytování půjček pro mladé páry. V praxi by se jednalo o tzv. novomanželské půjčky. Důležitým faktorem, který souvisí s tímto návrhem, by byla otázka – „Kolik mladých párů na tuto půjčku dosáhne, jak budou stanoveny podmínky na její získání, o jakou finanční částku by se jednalo či na jaké úrovni bude stanovena úroková míra?“

---

⁷⁷ www.cs.wikipedia.org/wiki/Levice#Z.C3.A1kladn.C3.AD_rysy_levicov.C3.A9_politiky

Dle mého názoru by tyto podmínky měly být promyšleny a zveřejněny před volbami, jinak mě to vede k názoru, že se jedná pouze o populistické opatření, které má zajistit ČSSD potřebné hlasy.

Bezesporu nejvíce medializovaným bodem je zrušení poplatků u lékaře. Strana se snaží o zrušení všemi možnými cestami např. soudními spory či darovacími smlouvami pacientům. Dle mého názoru je úplné zrušení krokem zpět, mnoho lidí si na poplatky zvyklo a berou je jako určitou samozřejmost spojenou s návštěvou lékaře. Jistě by ale byla na místě změna v šíři plátců. Důchodci, děti a mládež do 18 let by měli být ze strany státu chráněni a od placení poplatků oprostěni.

Sporným bodem jsou i jednorázové finanční kompenzace, které by ČSSD ráda poskytla seniorům v rámci 13. důchodů. Jde jen o další z mnoha sociálních opatření, která nám jsou předkládána. Nemohu se ubránit pocitu z populistického záměru. Ekonomicky aktivní obyvatelé jsou mnohdy rádi za jakoukoli práci, která je jejich zdrojem obživy. Mnohdy jsou ochotni dělat i ústupky jen aby si zaměstnání udrželi. V době krize totiž nikdo zadarmo nic nedává, není to ani možné.

Všechna výše uvedená sociální opatření, které ČSSD před volbami uvádí, jsou notně diskutabilní. Každý z nás by se měl zamyslet, zda jsou jejich protikrizová opatření dostatečná a zda státní finance nepůjdou spíše na plnění předvolebních slibů než na splácení části veřejného dluhu či stabilizaci podnikatelského prostředí, které tvoří motor české ekonomiky.

V současné době je velmi odvážné přicházet s tak vysokými výdaji na sociální sféru. Každý z nás by si měl uvědomit, že státní pokladna není bezedná a že žít na dluh není řešení, je to spíš cesta k horším zítřkům.

3.2.2 Pohled pravice - ODS

Hospodářství ČR je provázané s ekonomikami ostatních vyspělých zemí, především Evropské unie. ODS se osvědčilo nepodléhat panice, populismu a módě předstíraných nákladných opatření v situaci sílících dopadů světové hospodářské recese. Reformy provedené vládou ODS od roku 2006 zásadně ozdravily veřejné finance a uvolnily trhy, což vytvořilo prostor pro financování protikrizových opatření. Kotvou těchto opatření byly schválené výdaje státního rozpočtu. Ve srovnání s obdobnými ekonomikami v našem regionu odolává česká ekonomika světové recesi zatím velmi dobře.

Program boje s dopady ekonomické krize začala vláda ODS uvádět do života na podzim 2008 mezi prvními v Evropské unii. V říjnu 2008 až lednu 2009 přijala protikrizová opatření pro zmírnění možných rizik plynoucích ze světové finanční krize. Zároveň spustila již dříve navrhované změny v rámci reformy veřejných financí pomáhající jak zaměstnancům, tak podnikatelům.

Největší česká pravicová politická strana ODS si plně uvědomuje silný význam podnikatelského sektoru pro opětovné nastartování české ekonomiky po zásahu ekonomickou krizí. Je to dáno jejím pravicovým zaměřením. Hlavní myšlenkou politické pravice je ochrana soukromého vlastnictví a svoboda podnikání, což považuje za podmínky nezbytné k prosperitě společnosti. S tímto úzce souvisí prosazování rovnosti příležitostí. Dále odmítá přílišné státní zásahy do fungování ekonomiky, v tomto ohledu navazují už na Adama Smithe a na jeho teorii o neviditelné ruce trhu.⁷⁸

V době nastupující ekonomické krize, jaro 2008, byla v čele státu vláda strany ODS. S opatřeními, ale ODS určitě neotálela. Tehdejší premiér Topolánek nechal sestavit Národní ekonomickou radu vlády, neboli NERV, složenou z deseti uznávaných osobností českého akademického a ekonomického prostředí.

---

⁷⁸ www.cs.wikipedia.org/wiki/Pravice

Důvodem bylo kvalifikované posouzení a hledání nejúčinnějšího, nejefektivnějšího a nejméně nákladného řešení na zmírnění dopadů hospodářské krize na českou ekonomiku a české hospodářství.⁷⁹

Toto rozhodnutí bylo dle mého názoru ze strany ODS, jako vládnoucí strany, velmi odpovědné. Nepouštěla se bezhlavě do zavádění zbytečných opatření. Raději vyčkala na názory ekonomických odborníků, neboť si byla plně vědoma, že současná situace vyžaduje rychlá a přesná opatření. Krok vedle si Česká republika nemohla v době nastupující ekonomické krize dovolit.

Ve fázi rostoucí ekonomické krize se vláda zaměřila především na podporu podnikatelů a na udržení pracovních míst. Plně si totiž uvědomovala jejich důležitost. Pokud jsou občané zaměstnáni, pak dostávají plat a nejsou závislí na sociálních dávkách ze strany státu. Navíc svojí prací vydělávají peněžní prostředky zaměstnavatelům. Vhodných opatření bylo zavedeno hned několik – snížení odvodů sociálního pojištění o 1,5 %, vyšší garance úvěrů pro malé a střední podniky nebo například snížení daně o 1 % z příjmů právnických osob. Všechny uvedené návrhy byly již uvedeny v platnost v roce 2008.

Pár týdnů před volbami přichází pravice s novými návrhy a opatřeními. Uvedu jen několik vybraných bodů, kterými se budu podrobněji zabývat. Jedním z návrhů je snížit administrativní a daňovou zátěž na začátku podnikání. Toto opatření je dle mého mínění velmi zdařilé. Mnoho lidí od podnikání odradí i administrativní náročnost, která je s jeho startem spojena.

ODS by dále ráda uvedla v činnost poskytování *tzv. studijních půjček*. Tyto půjčky by měly umožnit studovat opravdu každému a byly by splatné až po dokončení studia a nástupu do zaměstnání. Otázkou zůstává, jaké podmínky by pro získání půjčky byly stanoveny, jaká by byla výše úrokové sazby, jakým způsobem by bylo ošetřeno ukončení studia před jeho dokončením apod. Až po uveřejnění všech těchto kritérií lze objektivně posoudit efektivnost takového opatření.

---

⁷⁹ www.vlada.cz/cz/ppov/ekonomicka-rada/narodni-ekonomicka-rada-vlady-51371/

I další vybrané opatření úzce souvisí se studenty. V budoucnu by mělo dojít k větší podpoře zaměstnávání studentů, zejména vysokoškolských, již během jejich studia na škole. Tento návrh je dle mého mínění velmi zdařilý a přínosný pro obě zúčastněné strany. Jak z pohledu studenta, který již během studia získá pracovní zkušenosti, tak z pohledu zaměstnavatele, který si může „vychovat“ pružnější pracovní sílu.

Avšak ne všechna opatření jsou ekonomického směru. Volební program ODS obsahuje i řešení různorodých sociálních otázek. Zaujal mě jejich návrh na zavedení nového systému péče o seniory v jejich domácím prostředí formou denních stacionářů a rozšířením ambulantních sociálních služeb. Součástí balíku by bylo i daňové zvýhodnění pro osoby, které pečují o seniora závislého na pomoci a péči třetí osoby. Pokud bych měla nějaké opatření doporučit, pak by to bylo toto. Kvůli stárnutí české populace bychom měly uvažovat o změnách, které umožní starým lidem prožít důstojné stáří. S otázkou prožitého stáří souvisí i dokončení důchodové reformy. Tento návrh se projednává už od roku 2004. Důchodová reforma spočívá ve větším finančním spolupodílení každého občana na svém budoucím důchodě.

Pravicová ODS bojuje s krizí rozdílnými zbraněmi než levicové strany. Prosazuje podporu podnikatelům, malým a středním firmám. Snaží se o nastartování české ekonomiky na úroveň, které dosahovala před rokem 2008. Pokud se podíváme komplexně na všechna doporučení a opatření, se kterými ODS vystupuje ve svém volebním programu, dospějeme k závěru, že se i přes své pravicové zaměření nesměřují pouze na podporu podnikatelů a firem. Odpovídají i na široký okruh sociální problematiky.

3.3 Přehled ekonomických a sociálních dopadů finanční krize

Málokteré slovo je v politice tak inflačně znehodnoceno jako slovo „krize“. Výsledkem analytiků je strach slovo krize použít. Krizi, i tu na tu skutečnou, lze nahlížet z nejrůznějších zorných úhlů, krizové faktory lze různě řadit. Krizí může být rozhodná chvíle, rázný obrat, svízelná situace, zmatek, chaos, atd. Definicí a aplikací je opravdu mnoho.⁸⁰ Světový ekonomický vývoj prochází od podzimu 2007 mimořádně složitým a nestabilním obdobím. Česká ekonomika sice nebyla přímo postižena finanční krizí, ale následné dopady do reálné ekonomiky jsou a budou tvrdé.

V rámci této podkapitoly si dovoluji krátce sumarizovat dosavadní poznatky a tímto shrnout celou kapitolu o světové finanční krizi, zejména pak o jejích příčinách, projevech, dopadech a řešeních.

Dle slov laureáty Nobelovy ceny za ekonomii Vernona Smithe je příčinou hloubky nynější ekonomické krize neúnosný růst spotřebitelských dluhů, zejména hypoték. *„Bublina, která se zde vytvořila, po splasknutí dopadla téměř celá na bedra finančního systému, protože se koncentrovala u nízkopříjmové části obyvatelstva.“*⁸¹ K vytvoření zmiňované bubliny přispěl i sám finanční sektor svými inovacemi a balením hypoték do atraktivních finančních produktů. Několik let před vypuknutím krize se v USA nakupovaly nemovitosti z 90 i 100 procent na dluh.

„V červenci 2007 kvůli problémům na trhu rizikových hypoték nastal zvrát na trhu pojištění hypotečních cenných papírů a cena této pojistky vzrostla více než desetinásobně. To vedlo k rychlému odlivu likvidity a trh rizikových hypoték a hypotečních cenných papírů se během třetího čtvrtletí 2007 smrškl zhruba na desetinu. Likvidita, která tvořila hypoteční bublinu, se tak vypařila.“

---

⁸⁰ KREJČÍ, Oskar. *Povaha dnešní krize*. 1. vydání. Praha: East Publishing, 1998, ISBN 80-7219-006-7, s. 5

⁸¹ www.financninoviny.cz/financi-krize/zpravy/ekonom-pricinou-nejhlubsich-krizi-jsou-spotrebitelske-dluhy/374829&id_seznam=

Dva uznávaní američtí ekonomové – Smith a Gjerstad - vidí příčiny současné krize a krize ve 30. letech v USA v nadměrném zadlužování spotřebitelů, které se celé přeneslo na finanční systém, který takový nápor nevydržel a zkolaboval. Nelze však tuto teorii obou ekonomů brát jako dogma. Jde o soukromý názor dvou odborníků. Jistě bychom našli jiné odborníky, kteří budou vidět příčiny krize v jiných okolnostech.⁸²

V závislosti na výše uvedených myšlenkách a prostudované literatuře jsem dospěla k vlastnímu názoru, který se velmi blíží Smithovým názorům. Neodpovědnost amerických hypotečních ústavů, mě vede k názoru, že ke krizi by dříve či později stejně došlo. Neboť nesystémové opatření těchto finančních institucí vedlo k rozšíření mínění u široké veřejnosti, že hypotéka je „běžnou záležitostí“, kterou si v Americe může dovolit úplně každý.

Ekonomická krize v Evropské Unii

Po startu na podzim 2007 ve Spojených státech se ekonomická krize začala pomalu rozšiřovat i do ostatních světových zemí. Nejdříve zasáhla státy úzce propojené s americkou ekonomikou, ale během roku 2008 postupně zasáhla Evropu. Česká republika je součástí významného společenství mnoha evropských států – Evropské unie. V současnosti se jedná o 27 států a všech bez výjimky se více či méně globální ekonomická krize dotkla.

Ukazatel, podle kterého můžeme takové tvrzení potvrdit je bezesporu *hrubý domácí produkt* jednotlivých členských států EU. Hodnota HDP je hlavním makroekonomickým ukazatelem výkonnosti ekonomiky dané země. Říká nám, jaká je celková hodnota veškerých vyrobených výrobků a služeb v dané zemi, nejčastějším měřeným obdobím je jeden rok. Díky následnému přepočtu celkového HDP na jednoho obyvatele je možné reálně posuzovat a porovnávat stav jednotlivých ekonomik.

---

⁸² www.financnioviny.cz/financi-krize/zpravy/ekonom-pricinou-nejhlubsich-krizi-jsou-spotrebitelske-dluhy/374829&id_seznam=

S využitím volně přístupných dat evropského statistického úřadu Eurostat můžeme sledovat meziroční (2007 - 2008) pokles HDP u všech členů EU. Z aktuálních dat vyplývá, že ne všechny státy jsou postiženy krizí stejně. Pokles výkonnosti jednotlivých ekonomik se pohybuje v rozmezí 200 – 4 600 Euro/1 obyvatel. Severské země patří k nejvíce zasaženým ekonomikám. Oproti tomu země jižní Evropy – Španělsko a Portugalsko – dokázaly propadu zbrzdit.⁸³

Jak si tyto jevy vysvětlit? Z mého pohledu jsou Španělsko i Portugalsko velmi rychle se rozvíjející ekonomiky, které orientují svůj obchod spíše na evropské země, případně země v severní Africe, než na zaoceánské Spojené státy. Oproti tomu severské země, které z historického hlediska lze zařadit mezi země anglosaské, jsou významně propojeny s americkou ekonomikou. I toto je jedna z příčin, proč jsou tyto země zasaženy „hlouběji“, například ve srovnání s výše uvedeným Španělskem a Portugalskem.

Klesající tendence u HDP by měly přetrvat do poloviny roku 2010, kdy by měl unijní HDP klesat a pouze velice pozvolna se poté vydat směrem k oživení. Tyto předpovědi jsou ovšem velmi nejisté a rizika pohybu HDP oběma směry jsou vyrovnány.

Hrubý domácí produkt není jediným ukazatelem, na kterém můžeme pozorovat, že krize proniká do evropských států. Ekonomický pokles je stále více patrný na evropském trhu práce. Od své rekordně nízké průměrné hodnoty 6,7 % na počátku roku 2008 *míra nezaměstnanosti* v EU prudce vzrostla a v polovině roku 2009 dosáhla hranice 9 %. Bohužel riziko jejího dalšího nárůstu až na úroveň 10 % během tohoto roku je více než reálné. Odvrácení tohoto trendu bude představovat hlavní úkol unijní hospodářské politiky. Z logiky věci vyplývá, že zhoršující se situace na trhu zaměstnanosti negativně ovlivňuje i vývoj veřejných financí a v neposlední řadě i HDP v rámci EU.⁸⁴

---

⁸³ www.nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_gdp_c&lang=en

⁸⁴ www.csas.cz/eu.mesicnik_srpen_2009

Vlády členských států, Evropská centrální banka a Evropská komise pracují společně na tom, aby ochránily úspory občanů, udržely tok dostupných úvěrových prostředků pro podniky i domácnosti a vytvořily lepší stabilnější evropský systém finanční správy. Cílem není pouze nastolit stabilitu, ale rovněž vytvořit takové podmínky, aby docházelo k růstu ekonomiky a vytvářela se nová pracovní místa.⁸⁵

Ekonomická krize v České republice

Česká republika pocítila první projevy krize na jaře roku 2008. Vláda zareagovala profesionálně a rychle. V takovýchto situacích je zejména rychlost přijímaných opatření cenným krokem vpřed. Přeshlapování na místě a čekání na další vývoj je velice riskantní, může spíše dojít ještě k hlubší a rychleji se prohlubující recesi.

Česká vláda nechala sestavit poradní a konzultační orgán *Národní ekonomickou radu vlády NERV* pro oblast ekonomiky a hospodářství. „*Primárním aktuálním úkolem Rady byla analýza rizik a potenciálních dopadů světové finanční krize na Českou republiku, a návrhy opatření, kroků a nástrojů, které budou potenciální dopady světové krize na Českou republiku eliminovat a zmírňovat*“. Trvalým úkolem Rady bylo hledání a návrhy receptů, směřujících k udržení a akceleraci ekonomického růstu v ČR.⁸⁶

Všechna přijatá vládní opatření vychází z faktů, že v průběhu roku 2009 a 2010 došlo k výraznému zpomalení tempa růstu české ekonomiky, růstu nezaměstnanosti a úpadku některých významných podniků. Těmto faktorům nasvědčují i aktuální ekonomická čísla - propad průmyslové výroby v lednu 2010 o 5,3 %, nárůst nezaměstnanosti na hodnotu 9,9 %, čtvrtletní pokles HDP o 3,1 %.⁸⁷

Vzhledem ke všem dostupným informacím, které mám, jako občan naší společnosti se domnívám, že i když podle ekonomických expertů se v ČR krize dosud projevuje „povrchně“, ostatní země již pocítili na vlastní kůži tvrdost nutných opatření v boji s ekonomickou krizí.

---

⁸⁵ www.europa.eu/pol/emu/index_cs.htm

⁸⁶ www.nerv.cz/Financni-krize-v-cr

⁸⁷ www.euroekonom.cz/

Z pocitů, které na mě denně doléhají, si uvědomuji, že krize se stala součástí našich životů. Lze to uvést na mnoha příkladech státem financovaných projektů – odkládání plánovaných bytových výstaveb, provádí se pouze nejnnutnější opravy komunikací, opravy historických památek se odkládají na neurčito. A v tomto výčtu bych takto mohla projít každé odvětví naší ekonomiky a v něm nalézt škrty v rozpočtových provizoriích.

I sociální sféra se v současnosti potýká s nedostatkem finančních prostředků, které přerozděluje mezi občany. S rostoucí nezaměstnaností přímou úměrou rostou i výdaje na výplatu sociálních dávek v nezaměstnanosti. Došlo i ke snížení výše mateřské dovolené, úpravě financování léčiv na předpis, ale i úpravám ve výplatách dávek na důchodové a nemocenské pojištění.

Níže uvedené stručné poznatky jsem získala z tiskového dokumentu Světová finanční krize vs. Situace v ČR z Fórum HN, přednášejícího *Eduarda Janoty*, náměstka Ministerstva financí, které se uskutečnilo dne 5. 11. 2008 v Praze. Ekonom Eduard Janota stojí v čele ministerstva financí překlenovací vlády až do květnových parlamentních voleb 2010.

Současná podoba a vznik globální krize

Ve světě je to patrně nejhorší ekonomická situace od roku 1929, kdy došlo k plnému rozpuku světové hospodářské krize. Co lze podle Eduarda Janoty považovat za příčiny? Bezesporu můžeme jmenovat nízké úrokové sazby u hypoték, což mělo za důsledek poskytování půjček na bydlení i pro méně bonitní klienty. Následoval růst úrokových sazeb a to vyvolalo u mnoha klientů bank neschopnost splácet. Nutnou reakcí bylo náhlé zvýšení prodeje nemovitostí a to vyvolalo jejich výrazný pokles. Na tomto smutném případě je vidět neuvěřitelná provázanost všech odvětví s ekonomickým sektorem. „Vše souvisí se vším.“

Po těchto událostech následovala rychlá série událostí – došlo ke krizi likvidity mnoha bank ⇒ objevují se první spekulace, že banky mohou padnout ⇒ tím je vyvolána panika na finančních trzích ⇒ vše vyústí v propad kapitálových trhů v USA ⇒ rozšíření finančních problémů do světových provázaných ekonomik.

Vliv na reálnou ekonomiku

Všechny projevy krize se nutně odráží i v reálné ekonomice. V tomto případě došlo k zpřísnění úvěrových podmínek, došlo k poklesu spotřeby domácností a zejména ke zpomalení či úplnému zastavení ekonomického růstu. Je neméně důležité státem zajistit důvěru střadatelů a ochránit jejich vklady. Vhodným opatřením je pojištění uložených finančních prostředků.⁸⁸

Z výše uvedené analýzy ekonomických a sociálních dopadů ekonomické krize, dle mého názoru vyplývá, že krize stále nedosáhla svého vrcholu, proto si myslím, že do podzimu roku 2010 nedojde k vyloučení jejich projevů z českého hospodářství.

Vztah ekonomické problematiky a sociální pedagogiky

Vzhledem k tématu mé bakalářské práce si zde na závěr dovoluji uvést souvislosti se studijním oborem, kterým je sociální pedagogika a její provázanost na téma mé bakalářské práce - **Obava z ekonomické krize a realita ekonomické krize**. Dle mého názoru je sociální pedagogika a ekonomická problematika provázána více, než si možná jsme schopni v běžném denním životě uvědomit. Zahrnuje otázky vztahu mládeže i ostatní populace k současným společenským problémům, výchově, vzdělávání a aktivitám volného času. Řešení zaměřená na problematiku současných vztahů ve společnosti, aktuální otázky výchovy a vzdělávání.

Naše denní starosti o běžný chod domácnosti i sledování velkých ekonomických změn v naší současné společnosti, to vše je spojeno jednak s životním stylem i způsobem života, kterým žije každý z nás. *Životní styl každého jednotlivce je zasazen do širšího společenského kontextu, který ovlivňuje právě i kulturní a ekonomická úroveň společnosti.*⁸⁹ Uvedu zde jeden příklad z dnešní doby z praxe, kdy sociální pedagogika napomáhá. Problémy, které nám ekonomická krize přináší, jsou především vzrůstající ceny a inflace, ale také zvyšující se počet občanů v produktivním věku bez stálého zaměstnání.

---

⁸⁸ tiskový dokument E. Janoty, Fórum HN, Praha 2008

⁸⁹ KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*. Nakladatelství: Portál, 1. vydání, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, s. 168

S přibývajícím délkou trvání ekonomické krize se musí naše společnost zabývat i problémem, jak pomoci lidem, kteří se, ne vždy vlastní vinou, ocitli bez stálého zaměstnání.

Právě ekonomická situace podmiňuje jak vlastní pracovní aktivity člověka, tak i jeho aktivity v jeho volném čase – vysoká nezaměstnanost výrazně ovlivňuje životní styl lidí bez práce. Objektivní společenské faktory jsou největší měrou určovány ekonomickými a politickými poměry ve společnosti. Důležité místo v motivační struktuře a v chování zaujímá také hodnotový systém.⁹⁰

V souvislosti s ovlivňováním způsobu života lidí se v poslední době hovoří o zdravém životním stylu. Je to reakce na nepříznivý stav především na všechny negativní faktory, které přinesl vědecký a technický pokrok a civilizační rozvoj. Co tedy umět? „*Především je třeba spojit své snahy s ostatními a chtít změnit hodnotové priority a hodnotovou orientaci společnosti jako celku*“.⁹¹

---

⁹⁰ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, s. 169

⁹¹ Tamtéž, s. 170

Závěr

Ekonomická krize, která postupně pronikla do všech zemí světa, byla v roce 2008 signalizována několika důležitými indikátory. Mezi první příčiny ekonomické krize lze počítat americkou hypoteční krizi v roce 2007, která postupně poté přerostla ve světovou finanční krizi 2008. Podle OSN čelí světová ekonomika největšímu poklesu od známé Velké ekonomické deprese ve třicátých letech 20. století.

V úvodu této bakalářské práce jsem si stanovila za cíl prověřit jakým způsobem se Česká republika a další státy Evropské unie postavily proti současné ekonomické krizi a dále zda tato ekonomická krize postihla všechny občany naší společnosti. V poslední kapitole této bakalářské práce jsem provedla rozbor příčin ekonomické krize, její dopady na sociální i rozpočtovou sféru v naší společnosti. Dále jsem zpracovala přehled ekonomik vyspělých států Evropské unie a jejich možnosti v boji proti současné ekonomické krizi. Vzhledem k tomu, že se naše společnost právě nachází uprostřed ekonomické krize, bude ještě zřejmě delší dobu trvat, a je proto nutné sledovat její další vývoj a všechny její doprovodné aspekty.

Od státu a představitelů vlády jako občan očekávám nabídky možných opatření k řešení ekonomické krize i jejich řešení ve prospěch k sociální oblasti, směrem k občanům, kteří díky ekonomické krizi ztratili zaměstnání. Další samostatnou a odbornou pomoc je třeba také poskytnout matkám na mateřské dovolené, studujícím a lidem v důchodovém věku. Je na státních představitelích, jaké opatření a varianty řešení připraví pro naši společnost, aby dopady celosvětové ekonomické krize byly eliminovány a nikdo z občanů nebyl kvůli ekonomické krizi připraven o své poslední úspory, a aby finanční dopady této světové krize byly eliminovány.

Dle mého názoru nám týmy odborných expertů mohou nabídnout kvalitní možnosti řešení problematiky této světové ekonomické krize, a to i vzhledem k délce trvání krize i její intenzitě. Nikdo neví, kdy tato ekonomická krize skončí, s jakými problémy se bude potýkat nejen naše společnost, ale i další státy Evropské unie.

Je nutné, dle mého názoru detailní sledování vývoje naší ekonomiky prostřednictvím ekonomických ukazatelů, hrubého domácího produktu, ale i dalších makroekonomických ukazatelů, prostřednictvím kterých lze vývoj ekonomické krize sledovat, hodnotit a případně regulovat. Také vzhledem k tomu, že se krize vyvíjí jako „živý organismus“, který je nutno zásobovat finančními prostředky, ale i být na pozoru se všemi výdajovými opatřeními, které by mohly mít na další vývoj ekonomické krize vliv v rozsahu stoupající zadluženosti České republiky.

Pokud nebudou tyto problémy řešeny, mohou vést k prodloužení krize, nebo k jejímu brzkému opakování či destabilizaci české ekonomiky. Důsledkem by potom byl nekontrolovaný růst zadluženosti naší společnosti, samozřejmě k tomu je nutné přičíst i oslabení české měny. Následky z této ekonomické krize jsou zpomalení růstu ekonomiky i životní úrovně, ale i ztráta konkurenceschopnosti a postavení na světových trzích. Naše ekonomika je orientována na export zejména do zemí EU, jinými slovy naše ekonomika je navázána na euro. Evropská unie stejně jako celý svět, který se nadále globalizuje, je na americkém trhu do jisté míry závislá a tak lze předpokládat, že jakýkoli další vývoj americké ekonomiky ovlivní ekonomiky evropských států.

Ekonomický stav a výhled do budoucnosti je nyní stále nejistý. Jen komplexními opatřeními a kooperací všech zemí Evropské Unie můžeme globální krizi definitivně zažehnat. Na analýzy opatření, které jsme doposud jako společnost přijala, si budeme muset ještě chvíli počkat, nelze vytvářet soudy ihned, ale až po důkladném prozkoumání. Díky předešlým zkušenostem se ČR snažila krizi nepodceňovat a zabránit jejím projevům, hned v jejich počátku. V těchto nelehkých chvílích je velmi důležitá kooperace všech Evropských zemí na úrovni Evropské Unie. Vzájemnou mezinárodní spolupráci lze snadněji dosáhnout efektivních protikrizových opatření.

Při zpracovávání této bakalářské práce jsem měla možnost seznámit se s velkým množstvím odborné literatury, jak knih a časopisů, ale i dalších odborných materiálů, který jsem měla k dispozici.

Tento nelehký úkol, se kterým se právě naše společnost v době trvání ekonomické krize „bojuje“ je velmi komplikovaný a prolíná se do všech oblastí lidského žití. Snad není člověka v naší republice, který by o tomto problému nevěděl, nic o něm neslyšel, nebo nevěděl co si pod slovem ekonomická krize má představit. Ani já na počátku této práce netušila, jak komplikované a složité téma naše ekonomika řeší.

Nelze v jediné bakalářské práci ani podrobně vysvětlit všechny okolnosti krize, ekonomické a sociální problémy a další nové okamžiky, které naši společnost ještě při řešení ekonomické krize čekají. Závěrem celé práce chci vyjádřit naději, že současná ekonomická krize bude v tomto roce překlenuta.

Domnívám se, že cíl práce, který jsem si v úvodu bakalářské práce položila, se mi podařilo splnit. V souhrnném přehledu této práce jsem si dovolila čtenáře seznámit s ekonomickými teoriemi, které vznikaly již v dobách antického středověku a nastínila jsem jejich historický vývoj až do současné doby. Předpokládám, že se mi podařilo popsat a poodhrnout roušku tajemství u ekonomických krizí v minulosti v jednotlivých státech a přiblížit realitu současné ekonomické krize. Proto se domnívám, že tato bakalářská práce může pomoci pochopit problematiku vzniku a průběhu současné globální ekonomické krize a porozumět možnostem jejího řešení. Je na každém občanovi naší společnosti, do jaké míry bude odpovědně přistupovat k opatřením, které mají vyvést naši společnost z ekonomické krize.

Resumé

Současná ekonomická krize se poprvé dotkla českého hospodářství na jaře roku 2008. Díky předešlým zkušenostem se Česká republika snažila krizi nepodceňovat a zabránit jejím projevům, hned v jejich počátku. Současná krize hýbe celým světem a zasahuje do všech odvětví národních hospodářství.

V první kapitole této bakalářské práce – *Ekonomické koncepce* je předloženo základní seznámení s ekonomickými pojmy i rozbor základních ekonomických směrů od historického milníku v 17. století až po současnost. Také je zde uveden přehled několika významných ekonomů, kteří ovlivnili podobu ekonomie jako vědy.

Druhá kapitola - *Ekonomická krize* zahrnuje popis několika vybraných světových finančních krizí, jejich znaky a projevy. Je zde řešena také podrobně charakterizována Velká hospodářská krize, která vypukla roku 1929 v USA.

Třetí kapitola - *Sociální aspekty ekonomické krize* shrnuje jednak současnou spolupráci států Evropské unie při boji a ekonomickou krizí, ale i pohled našich hlavních politických stran na tuto problematiku a návrhy jejich opatření, a dále pak je zde uveden přehled ekonomických a sociálních dopadů finanční krize a její vliv na reálnou ekonomiku.

Anotace

V současné době je ekonomická krize velmi aktuální a často skloňované téma. Realita je taková, že současná ekonomická krize se dotkla každého z nás. Ekonomická krize je závažný problém, který vyžaduje rychlou reakci společnosti. Tato bakalářská práce se zabývá nejen dopadem ekonomické krize na jednotlivce, ale i na vybrané ekonomiky jednotlivých evropských zemí.

Klíčová slova

ekonomie, ekonomická krize, protikrizová opatření, Evropská Unie, hospodářská politika, společnost, nezaměstnanost

Annotation

At present, the economic crisis is a very actual and often mentined theme. The fact is the present economic crisis has influenced each of us. The economic crisis is a serious problem which requires a fast response of the society. This bachelor thesis deals not only with the impact of the economic crises on an individual but also on selected economies of individual countries.

Keywords

economics, economic crisis, anti – crisis measures, European Union, economic policy, society, unemployment

Seznam použité literatury

1. DVOŘÁK, Pavel. *Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR*. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004. 158 s. ISBN 80-86729-09-5.
2. FUCHS, Kamil. *Hlavní směry ekonomického myšlení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2000. 138 s. ISBN 80-210-2504-2.
3. FUCHS, Kamil. *Ekonomie I*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 129 s. ISBN 80-210-0724-9.
4. HOLMAN, Robert. *Americká finanční krize: hrozba pro světovou ekonomiku?*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. 87 s. ISBN 978-80-86547-65-7.
5. HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 539 s. ISBN 80-7179-380-9.
6. KRAFT, Jiří; BEDNÁŘOVÁ, Pavla. *Ekonomická teorie a její odraz v české ekonomice 90. let*. 2. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1998. 173 s. ISBN 80-7083-284-3.
7. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
8. KREJČÍ, Oskar. *Povaha dnešní krize*. 1. vydání. Praha: East Publishing, 1998. 216 s. ISBN 80-7219-006-7.
9. KUBA, Zdeněk. *Dějiny ekonomického myšlení a podnikání*. 1. vydání. Ostrava: Vysoká škola podnikání, 2005. 71 s. ISBN 80-86764-21-4.
10. MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie*. 10. vydání. Slaný: Melandrium, 2007. 276 s. ISBN 978-80-86175-56-0.
11. MEŠČERJAKOV, N. L. *Karel Marx - život a jeho dílo*. Praha: Karel Borecký, 1933. 111 s.
12. MUSÍLEK, Petr. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004. 64 s.
13. NOVÝ, Jindřich. *Vybrané aspekty vzájemných vztahů mezi Českou republikou a Evropskou unií v ekonomické oblasti*. 1. vydání. Brno: Univerzita obrany, 2005. 92 s. ISBN 80-7231-030-5.

14. PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1988. 323 s. č. publikace 05-019-88.
15. PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických učen*. 1. vydání. Praha: SPN, 1977. 254 s. č. publikace: 1315-4958.
16. ŠKAPA, Stanislav; HOLOUBEK, Martin. *Mikroekonomie: sbírka příkladů*. 1. vydání. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006. 80 s. ISBN 80-214-3135-0.
17. ŠMEJKAL, Miroslav; PETRÁČEK, Jaroslav. *Dějiny ekonomických učen*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. 264 s. č. publikace: 1301-5104.

Seznam použitých internetových zdrojů

18. www.csas.cz/eu.mesicnik srpen 2009
19. www.cssd.cz
20. [www.cssd.cz-cesta z krize](http://www.cssd.cz-cesta-z-krize)
21. www.dumfinanci.cz/ekonomika/vyznamne-financni-krize-90-let-brazilie
22. www.dumfinanci.cz/ekonomika/vyznamne-financni-krize-90-let-rusko
23. www.eamos.cz/amos/kat_spo/externi/kat_spo_2966/3/kap31.html
24. www.ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/index_cs.htm
25. www.ec.europa.eu/ceskarepublika/news/081104_hospodarska_stagnace_cs.htm
26. www.epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb090
27. www.euroekonom.cz/
28. www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-ricardo
29. www.europa.eu/pol/emu/index_cs.htm
30. www.finance.cz/zpravy/finance
31. www.finance.idnes.cz/pohled...zacala-velka-hospodarska-krize-v-roce-1929
32. www.financni-krize.webnode.cz/news/ekonomicka-krize-v-cr/
33. www.financni-krize.webnode.cz/priciny-financni-krize/
34. www.financni-krize.webnode.cz/svetova-hospodarska-krize/
35. www.financninoviny.cz/financni-krize/zpravy/ekonom-pricinou-nejhlubsich-krizi-jsou-spotrebitelske-dluhy/374829&id_seznam
36. www.is.muni.cz/el/1456/podzim2006/CN_KEEKTE/Pruvodce_ET_6.pdf?fakulta=1456;obdobi=3364;kod=CN_KEEKTE
37. www.is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch03.html#d0e605
38. www.is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch05.html
39. www.is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch12.html
40. www.libri.cz/data/pdf/65.pdf
41. www.nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_gdp_c&lang=en
42. www.userweb.pdf.cuni.cz/kov/download/uvod_do_ekonomie.pdf
43. www.vlada.cz/cz/ppov/ekonomicka-rada/narodni-ekonomicka-rada-vlady-51371/